



RINGVADE

EMAKEELE SELTSI 85. TEGEVUSAASTA ARUANNE (2004)

I. Üritused

1. Konverentsid

2004. aastal korraldas ES kaks teaduskonverentsi. 27. juunil toimus Tartu ülikooli nõukogu saalis XXXVII J. V. Veski päev teemal „Kõneviisid eesti keeles”. Kavas oli viis ettekannet: Karl ja Renate Pajusalu ettekannet „Tingiv kõneviis argivestluses” analüüsis eesti keele viisakuskoodi. Mati Ereht ja Helle Metslang täpsustasid ettekandes „Imperatiivist eesti keeles” eesti keele imperatiivi paradigma piire. Petar Kehayov käsitles ettekandes „Kaudne kõneviis tüpoloogilisest aspektist”, mis on evidentsiaal, milliste vormivahenditega seda eri keeltes markeeritakse ja kas evidentsiaalile vastavad kategooriad eri keeltes on kõneviisid. Pille Penjam analüüsis ettekandes „Jussiivist vanas kirjakeeles” mööuva kõneviisi funktsioone 17. sajandi eestikeelses kirikukirjanduses. Maria-Maren Sepper kõneles teemal „Jussiivist tänapäeva kirjakeeles”.

27. oktoobril korraldasid EKI ja ES Tallinnas Mart R Emmeli 60. sünniaastapäevale pühendatud konverentsi „Endspiel”, kõnelesid Joel Sang – „Paar hüpoteesi R Emmeli fenomeni asjus”, Arvo Eek – „Tagasivaatepilk foneetikust Mart R Emmelile”, Ülle Viks – „Arvutus, lingvistika ja muu”, Urve Lippus – „Mart R Emmel kui katalüst: positivistliku muusikateaduse peegeldusi Eestis”, Jaak Valge – „Mõtlev (majandus)mees” ning akadeemik Jaan Ross – „Mälestusi R Emmelist administraatorina”.

2. Keelepäevad

ES-i kaaskorraldamisel peeti neli keelepäeva Eestis ja neli väliskeelepäeva.

Viljandi Maagümnaasiumi Mulgi keelepäeva põhiteemaks oli murre ja identiteet, kõneldi murdekeele uurimisest ja murdeluulest. Kohila Gümnaasiumis räägiti teadusliku uurimistöö olemusest ning keelehooldest EKI-s. F. J. Wiedemanni auhinna keelepäeval esinesid ettekannetega riikliku keeleauhinna laureaat Viivi Maanso ja kandidaadid Henn

Käämbre ning Hando Runnel. ES-i ja Eesti Raadio ühisel keelepäeval kõnelesid Einar Kraut, Krista Kerge, Hille Pajupuu, Anna Verschik ja Tõnu Tender raadiokeelest ja selle eripärast.

Väljaspool Eestit peeti koostöös haridus- ja teadusministeeriumi ja kohapealsete eesti seltsidega keelepäevi Peterburis, Oulus, Moskvast ja Hamburgis. Väliskeelepäevadel on saanud tavaks tutvustada Eesti keelepoliitikat ning keeleelu päevasündmusi, kokku viieteistkümnes ettekandes kõneldi ka keele- ja nimekorraldusest, rasketest kohtadest eesti keele grammatikas, kirjakeele hetkeseisust ja uurimisest.

3. Ettekandekoosolekud

Ettekandekoosolekuid oli kaheksa, neist kaks Tartus ja kuus Tallinnas, kokku esitati kaksikümne kaheksa ettekannet.

Kaks koosolekut olid pühendatud juubilaridele: 30. jaanuaril tähistati ettekandekoosolekuga Helmi Neetari 70. sünnipäeva. Päevakorras oli kuus ettekannet esinejatelt Eestist (Vilja Oja, Tiit-Rein Viitso), Soomest (Tuomo Tuomio, Sirkka Saarinen, Matti Vilppula) ja Lätist (Ojārs Bušs). 4. mail tähistati Tõnu Karma 80. sünnipäeva, teadusliku ettekande pidasid Tõnu Karma, Urmas Sutrop, Tiit-Rein Viitso ja Eduard Vääri.

Novembris peeti kõnekoosolek ES-i kauaaegse teadussekretäri Heino Ahvena 85. sünniaastapäeva puhul, päevakorras olid Helmi Neetari ja Helju Kaalu ettekanded ning sõnavõttud sõpradelt, kolleegidelt ja aatekaaslastelt.

Traditsioonilisel üliõpilaskonverentsil pidasid oma bakalaureusetöö põhjal ettekanded Annika Kilgi ja Elviira Kütün TPÜ-st ning Tiina Alekõrs ja Ülle Mällmann TÜ-st.

EKI kaaskorraldusel esitleti ES-i ettekandekoosolekul Henn Saari raamatut „Keelehääling. Eesti Raadio „Keeleminutid” 1975–1999”, ettekannetega esinesid Krista Kerge, Peeter Päll, Mart Nutt.

Temaatilisi koosolekuid oli kolm: „Kõnetehnika ja hääldusnorm”, kõnelejateks Einar Kraut ja Heido Ots (nü Tallinnas kui Tartus), ning „Sõnamoodustusest eri nurga alt”, ettekande pidasid Krista Kerge, Silvi Vare ja Reet Kasik.

II. Kirjastamine

2004. aastal on trükkis ilmunud:

- Juhan Peegel. Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärssides. Teine läbivaadatud ja ühtlustatud trükk. [Eesti Teaduste Aka-

deemia Emakeele Seltsi toimetised nr 15 (62).] Eesti Keele Instituut, Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2004, 412 lk;

- Emakeele Seltsi aastaraamat 49 (2003), 231 lk;
- Keeleajakiri Oma Keel 1, 95 lk; 2, 79 lk.

Trükikojale on üle antud Võru murdetekstide kogumiku „Kuiss vanal Võromaal eleti” käsikiri, koostajad Mari Must, Eevi Ross ja Helju Kaal. Raamatu kirjastamist toetavad kultuuriministeeriumi riiklik programm „Lõuna-Eesti keel ja kultuur”, haridus- ja teadusministeeriumi riiklik programm „Eesti keel ja rahvuslik mälu (2004–2008)” ja Eesti Kultuurkapital.

III. Raamatukogu

ES-i raamatukogu täienes 2004. aastal 119 trükisega, mis on saadud vahetuse, annetuse ja ostu teel. Raamatukogus on arvel 5633 inventeeritud trükist.

IV. Keeleainestiku kogumine

2004. aastal keeleainestiku kogumise võistlust ei toimunud ega laekunud keeleainest ka ES-i korrespondentidelt.

V. Toimkonnad

ES-i keeleteimkond arutas liitkohanime õigekirjutusega seotud küsimusi ning koostöös Keeleinspeksiooniga võimalust osutada trüki-, raadio- ja teleajakirjanduse keelekasutuse kitsaskohtadele. Viimase tegevussuunaga haakus ES-i osalemine Kuku Raadio keelesaate „Keeleku” korraldustöös. Keeleteimkonna vanem on Tiit-Rein Viitso.

Murdetoimkond 2004. aastal koos ei käinud, toimkonna töö on 2002. aastast peatunud. ES-i liikmed Anu Haak, Karl Pajusalu, Mari Kendla, Mari-Liis Kalvik ja Jüri Viikberg kõnelesid 15. novembril Mari Tarandiga saates Keelekõrv” murdekeelest tänapäeval.

VI. Annetused

2004. aastal tehti ES-ile kaks annetust:

- Ene Sepp annetas 3000 krooni;
- Priit Järve annetas 420 krooni.

VII. Liikmeskond

ES-i kuulub 335 tegevliiget ja üheksa auliiget: Eeva Ahven, Paul Alvre, Meinhard Laks, Eduard Leppik, Mari Must, Valdek Pall, Juhan Peegel, Huno Rätsep ja Ülo Tedre. Aasta jooksul võeti vastu seitse uut tegevliiget. Surma läbi lahkus kuus liiget: Astrid Villup (18.01.04), Aino Laagus (17.02.04), Erik Teder (19.03.04), Vaike Sarv (27.04.04), Ester Kindlam (29.06.04), Loreida Raudsep (13.11.04).

Nimekirjast kustutati omal soovil neli liiget, üldkoosoleku otsusega arvati ES-i liikmete hulgast välja üks tegevliige.

VIII. Juhatus

ES-i juhatuse koosseis: Mati Erelt – esimees, Jüri Valge – abiesimees, Jüri Viikberg – abiesimees; liikmed: Peeter Päll, Kristiina Ross, Silvi Vare ja Tiit-Rein Viitso. Juhatus on valitud 26. märtsil 2002. a neljaks aastaks.

IX. Töötajad

Teadussekretärina töötab Maria-Maren Sepper, raamatukogu juhatajana Helju Kaal ning raamatupidajana töövõtulepingu alusel Tiia Vajak.

X. Üldisloomustus

ES-i juhatuse liikmed Jüri Valge, Mati Erelt, Jüri Viikberg, Silvi Vare, Tiit-Rein Viitso jätkasid oma tegevust Eesti keelenõukogus. 2004. aastal kinnitas Eesti valitsus „Eesti keele arendamise strateegia (2004–2010)”, milles on ES-i keeleteoimkond nimetatud üheks üldkeelekorraldusele seatud ülesannete täitjaks. Samas dokumendis on ES määratud väliseestlaste eesti keele arendamise toetajaks.

2005. aastal tähistatakse Ferdinand Johann Wiedemanni 200. sünniaastapäeva. F. J. Wiedemanni aasta korraldustoimkonna juht on ES-i abiesimees Jüri Valge, seltsi esindab ka esimees Mati Erelt. ES-i kaaskorraldusel tähistati Euroopa keelte päeva 26. septembril Väike-Maarjas, kus märgistati siltidega F. J. Wiedemanni keeleahinna tammed.

Seltsi auliikme Juhan Peegli 85. sünnipäevaks trükiti uuesti ES-i toimetis nr 15 (62) „Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärssides”. Koostöös Perioodikaga lisati 2004. aastal Oma Keel igale Hariduse tellimusele eesmärgiga, et ajakiri jõuaks kõikidesse üldhariduskoolidesse.

ESA on muudetud eelretsenseeritavaks väljaandeks ning kuulub rahvusvahelistesse bibliograafilistesse andmebaasidesse.

Maist kuni aasta lõpuni oli kord nädalas Kuku raadio eetris keelesaade „Keelekuku”, mille saated jagunesid nelja teema vahel: keeleuurimine, keelekorraldus, keelepoliitika ja erialakeel. Saate toimetuskolleegiumisse kuulusid ES-i juhatuse ja keeletoimkonna liige Peeter Päll ning teadussekretär Maria-Maren Sepper, viimane oli ka saate põhikorraldaja.

MARIA-MAREN SEPPER

2004. AASTAL EMAKEELE SELTSI ÜRITUSTEL PEETUD ETTEKANDED

1. Alekõrs, Tiina – Isikustamine reklaamtekstides. ES-i üliõpilaskonverentsil Tallinnas 21. juunil.
2. Bušs, Ojārs – *valk*- Latvijan paikanimissä. Kõnekoosolekul Tallinnas 30. jaanuaril.
3. Eek, Arvo – Tagasivaatepilk foneetikust Mart Remmelile. ES-i ja EKI ühiskonverentsil „Endspiel” Tallinnas 27. oktoobril.
4. Ehala, Martin – Keelehoid ja eesti keele tulevik. Eesti keele päeval Oulus 19. märtsil.
5. Ereht, Mati – Eesti keeleelu sündmusi 2003. Peterburi 4. eesti keele päeval 21. veebruaril.
– Ereht, Mati, vt Metslang, Helle.
6. Habicht, Külli – Eesti kirjakeele hetkeseisust. Eesti keele päeval Hamburgis 27. novembril.
7. Iva, Sulev – Synomit Võrolt: miä sünnüs parhillaq võro keelegaq. Eesti keele päeval Oulus 19. märtsil.
8. Kaal, Helju – Kolleegi pilguga Heino Ahvena tegemistest. Kõnekoosolekul Tallinnas 15. novembril.
9. Karma, Tõnu – Hädas võõrpärisnimedega. Kõnekoosolekul Tallinnas 4. mail.
10. Kasik, Reet – Ajakirjanduskeele uurimisest. Eesti keele päeval Oulus 19. märtsil.
11. Kasik, Reet – Nimisõnatüvelistest tegijanimedest. Kõnekoosolekul Tartus 25. novembril.
12. Kehayov, Petar – Kaudne kõneviis tüpoloogilisest aspektist. XXXVII J. V. Veski päeval Tartus 27. juunil.
13. Kerge, Krista – Unistusi uuest ajast. ES-i ja EKI kõnekoosolekul Tallinnas 11. veebruaril.
14. Kerge, Krista – Värske pilk sõnaloomele. Kõnekoosolekul Tartus 25. novembril.
15. Kerge, Krista – Eesti keele varieerumine ja õigekeelsusnõuded. Eesti Raadio keelepäeval Tallinnas 7. detsembril.
16. Kilgi, Annika – Eesti verbivormistiku kirjeldus 17.–19. sajandil. ES-i

- üliõpilaskonverentsil Tallinnas 21. juunil.
17. Kraut, Einar – Mis maksab eesti keel? Emakeelepäeval Paldiski gümnaasiumis 15. märtsil.
 - 18.–19. Kraut, Einar – Kõnetehnika ja emakeeleuurimine. Kõnekoosolekul Tallinnas 24. mail ja Tartus 3. juunil.
 20. Kraut, Einar – Keelenorm eetris – probleeme ja komistuskohti. Eesti Raadio keelepäeval Tallinnas 7. detsembril.
 21. Käämbre, Henn – Emakeel argi- ja teaduskeelena. Wiedemanni auhinna keelepäeval Väike-Maarjas 21. aprillil.
 22. Külmoja, Irina – Mis on eesti grammatikas raske venelaste jaoks. Moskva 2. eesti keele päeval 10. aprillil.
 23. Küün, Elviira – Mitte-eestlastest noorte kohanemine eestikeelses töökeskkonnas. ES-i üliõpilaskonverentsil Tallinnas 21. juunil.
 24. Lippus, Urve – Mart Rimmel kui katalüst: positivistliku muusikateaduse peegeldusi Eestis. ES-i ja EKI ühiskonverentsil „Endspiel” Tallinnas 27. oktoobril.
 25. Lunter, Aili – Kodumurdest. Mulgi päeval Viljandi Maagümnaasumis 5. märtsil.
 26. Maanso, Viivi – Miks õppida keelt, mida oskame. Wiedemanni auhinna keelepäeval Väike-Maarjas 21. aprillil.
 27. Metslang, Helle; Ereht, Mati – Imperatiivist eesti keeles. XXXVII J. V. Veski päeval Tartus 27. juunil.
 28. Mällmann, Ülle – Sõna vorm ja tähendus trükireklaamides. ES-i üliõpilaskonverentsil Tallinnas 21. juunil.
 29. Neetar, Helmi – Heino Ahvenale mõeldes. Kõnekoosolekul Tallinnas 15. novembril.
 30. Nutt, Mart – Eesti keelepoliitika 1990. aastal. ES-i ja EKI kõnekoosolekul Tallinnas 11. veebruaril.
 31. Oja, Vilja – Läänemeresoome sõnavaralised suhted keeleatlases. Kõnekoosolekul Tallinnas 30. jaanuaril.
 - 32.–33. Ots, Heido – Ladina tähtede nimetamine teiste keelte pruugi järgi – kas ehtsus või edevus? Kõnekoosolekul Tallinnas 24. mail ja Tartus 3. juunil.
 34. Pajupuu, Hille – Eesti dialoog raadios. Eesti Raadio keelepäeval Tallinnas 7. detsembril.
 35. Pajusalu, Karl – Karksi murrak ja mulgi murre. Mulgi keelepäeval Viljandi Maagümnaasiumis 5. märtsil.
- Pajusalu, Karl, vt. Pajusalu, Renate.

36. Pajusalu, Renate; Pajusalu, Karl – Tingiv kõneviis argivestluses. XXXVII J. V. Veski päeval Tartus 27. juunil.
37. Penjam, Pille – Jussiivist vanas kirjakeeles. XXXVII J. V. Veski päeval Tartus 27. juunil.
38. Pool, Raili – Eksitavaid lahknevusi eesti ja vene keele grammatikas ja sõnavaras. Peterburi 4. eesti keele päeval 21. veebruaril.
39. Päll, Peeter – Henn Saari nimeurija ja -korraldajana. ES-i ja EKI kõnekoosolekul Tallinnas 11. veebruaril.
40. Päll, Peeter – Keelehoolest Eesti Keele Instituudis. Kohila Gümnaasiumi keelepäeval 18. märtsil.
41. Päll, Peeter – Nimed ja nimekorraldus. Moskva 2. eesti keele päeval 10. aprillil.
42. Raadik, Maire – Keelehoolest. Peterburi 4. eesti keele päeval 21. veebruaril.
43. Raudla, Heiki – Mulkide identiteedist. Mulgi päeval Viljandi Maa-gümnaasiumis 5. märtsil.
44. Ross, Jaan – Mälestusi Rimmelist administraatorina. ES-i ja EKI ühiskonverentsil „Endspiel” Tallinnas 27. oktoobril.
45. Ross, Kristiina – Eesti esimeste piiblitõlkijate tõlkearusaamadest. ES-i aastakoosolekul Tallinnas 23. märtsil.
46. Runnel, Hando – Mis kasu on keelest luuletamisel? Wiedemanni auhinna keelepäeval Väike-Maarjas 21. aprillil.
47. Saarinen, Sirkka – Mitä Euroopan kielikartasto kertoo volgalaisten ja permiläisten kielten sanastosta. Kõnekoosolekul Tallinnas 30. jaanuaril.
48. Sang, Joel – Paar hüpoteesi Rimmeli fenomeeni asjus. ES-i ja EKI ühiskonverentsil „Endspiel” Tallinnas 27. oktoobril.
49. Sepper, Maria-Maren – Emakeele Selts ja teaduslik uurimistö. Kohila Gümnaasiumi keelepäeval 18. märtsil.
50. Sepper, Maria-Maren – Jussiivist tänapäeva kirjakeeles. XXXVII J. V. Veski päeval Tartus 27. juunil.
51. Sulkala, Helena – Mikä kielenoppimisessa on vaikeaa. Eesti keele päeval Oulus 19. märtsil.
52. Sutrop, Urmas – *Ykescola ~ Ykescole* ja *Üksküla*. Kõnekoosolekul Tallinnas 4. mail.
53. Tender, Tõnu – Eesti keelepoliitika tähtsamaid sündmusi. Moskva 2. eesti keele päeval 10. aprillil.
54. Tender, Tõnu – Keelekultuurist raadio kultuurikanalil. Eesti Raadio

- keelepäeval 7. detsembril.
55. Tuomi, Tuomo – *savu* ja sen itämerensuomalaiset variantit ja synonyymit. Kõnekoosolekul Tallinnas 30. jaanuaril.
 56. Valge, Jaak – Mõtlev (majandus)mees. ES-i ja EKI ühiskonverentsil „Endspiel” Tallinnas 27. oktoobril.
 57. Valge, Jüri – Eesti keelepoliitika päevasündmusi. Peterburi 4. eesti keele päeval 21. veebruaril.
 58. Valge, Jüri – Eesti keele arendamise strateegia: unelm või väljakutse. Eesti keele päeval Oulus 19. märtsil.
 59. Valge, Jüri – Eesti keele arendamise strateegia koostamine, sisu ja tulevik. Eesti keele päeval Hamburgis 27. novembril.
 60. Vare, Silvi – Eesti keel vene õppekeelega koolis. Kas kohustus ja sund või õigus ja vajadus? Eesti keele päeval Tallinna Paekaare Gümnaasiumis 15. märtsil.
 61. Vare, Silvi – Konventsioonist eesti keeles. Kõnekoosolekul Tartus 25. novembril.
 62. Verschik, Anna – Uuemad eesti-vene keelesuhted: eestivene keelekuju poole. Eesti Raadio keelepäeval Tallinnas 7. detsembril.
 63. Viikberg, Jüri – Murdeuriija Salme Tanning. Mulgi päeval Viljandi Maagümnaasiumis 5. märtsil.
 64. Viikberg, Jüri – Eesti keel maailmas. Eesti keele päeval Hamburgis 27. novembril.
 65. Viitso, Tiit-Rein – *viht* ja *saun* eri ilmakaartes. Kõnekoosolekul Tallinnas 30. jaanuaril.
 66. Viitso, Tiit-Rein – Liivi kvantiteedi ja toonisüsteem ning astmevaheldus. Kõnekoosolekul Tallinnas 4. mail.
 67. Vilppula, Matti – Murreanakirjat etnografian tulkkeina. Kõnekoosolekul Tallinnas 30. jaanuaril.
 68. Vääri, Eduard – Tõnu Karma kultuuritegelase ja livoloogina. Kõnekoosolekul Tallinnas 4. mail.

HELJU KAAL

**EMAKEELE SELTSI LIIKMETE NIMESTIK
SEISUGA 31.12.2002**

Auliikmed

Ahven, Eeva (Tallinn)
Alvre, Paul (Tartu)
Laks, Meinhard (Sonda)
Leppik, Eduard (Kadrina)
Must, Mari (Tallinn)
Pall, Valdek (Tallinn)
Peegel, Juhan (Tartu)
Rätsep, Huno (Tartu)
Tedre, Ülo (Tallinn)

Tegevliikmed

Adamson , Kai (Tallinn)	Halling , Tiina (Tartu)
Adler , Elna (Tallinn)	Hausenberg , Anu-Reet (Tallinn)
Admann , Aino (Tallinn)	Heinsoo , Heinike (Tartu)
Ainsaar , Sirje (Saku, Harjumaa)	Help , Toomas (Tallinn)
Allik , Helgi (Kuressaare)	Hendrikson , Ülle (Tartu)
Alver , Jaan (Tallinn)	Henno , Kairit (Tartu)
Ambus , Ada (Tallinn)	Hennoste , Tiit (Tartu)
Annus , Endel (Tallinn)	Hiimäe , Mall (Tartu)
Argus , Reili (Tallinn)	Hinrikus , Rutt (Tartu)
Brambat , Benita (Tallinn)	Hint , Mati (Tallinn)
Eek , Arvo (Tallinn)	Hussar , Annika (Saku, Harjumaa)
Eelmäe , August (Tallinn)	Ilus , Anu (Tallinn)
Eenlaid , Kaja (Tartu)	Iva , Sulev (Tartu)
Elstrok , Helmut (Tapa)	Jaago , Tiiu (Tartu)
Erelt , Mati (Tallinn)	Jaanits , Lembit (Tallinn)
Erelt , Pekka (Tallinn)	Joalaid , Marje (Tallinn)
Erelt , Tiiu (Tallinn)	Juhkam , Evi (Tallinn)
Ernits , Enn (Tartu)	Jõgi , Aino (Tartu)
Gustavson , Heino (Tallinn)	Jõulu , Kaleph (Viiratsi, Viljandimaa)
Haak , Anu (Tallinn)	Järve , Priit (Tallinn)
Habicht , Külli (Tartu)	Jürgenstein , Lea (Tartu)
Hagel , Ellen (Tartu)	Jürman , Hans (Tallinn)
Hagu , Paul (Tartu)	Kaal , Helju (Tallinn)

Kaalep, Ain (Elva)
Kadai, Üllar (Hargla, Valgamaa)
Kaevats, Mall (Tallinn)
Kaivapalu, Annekatrin (Kärdla)
Kalda, Maie (Tallinn)
Kaldamäe, Karin (Tallinn)
Kaljuste, Aino (Tallinn)
Kallasmaa, Marja (Tallinn)
Kals, Aldo (Tartu)
Kalvik, Mari-Liis (Tartu)
Karelson, Rudolf (Tallinn)
Karise, Kalli-Merike (Tallinn)
Karlep, Karl (Tartu)
Karu, Ellen (Tallinn)
Kasepalu, Aleks (Tartu)
Kasik, Reet (Tartu)
Kask, Ann (Tartu)
Kendla, Mari (Tallinn)
Kerge, Krista (Tallinn)
Kern, Katrin (Tartu)
Keskpaik, Tiiu (Tartu)
Kesküla, Liina (Tallinn)
Kiik, Heino (Tallinn)
Kiin, Aili (Viļjandi)
Kiisverk, Taima (Tallinn)
Kiivit, Leena (Laagri, Harjumaa)
Kikas, Kristel (Tartu)
Kingisepp, Leelo (Tallinn)
Kingisepp, Valve-Liivi (Tartu)
Kingo, Viive (Tartu)
Kippar, Pille (Tallinn)
Klaas, Birute (Tartu)
Klandorf, Aime (Kehtna, Raplamaa)
Klaus, Väino (Tallinn)
Kokla, Paul (Tallinn)
Kont, Ilse (Tallinn)
Kont, Karl (Tallinn)
Kraut, Einar (Tallinn)
Krikmann, Arvo (Tartu)
Kristian, Maimo (Tallinn)
Kroll, Reet (Tartu)
Kross (Niit), Ellen (Tallinn)
Kross, Jaan (Tallinn)
Kullus, Valve (Uhe k, Ida-Virumaa)
Kuresoo, Uno (Elva)

Kurs, Ott (Tartu)
Kurvits, Ülo (Tallinn)
Kuusik, Katrin (Tabasalu, Harjumaa)
Kuusk, Külli (Tallinn)
Kuutma, Kristin (Tallinn)
Kõiva, Mare (Tartu)
Kõiva, Otilie (Tartu)
Kõivupuu, Marju (Tallinn)
Kärner, Indrek (Tartu)
Käsi, Inge (Kolkja, Tartumaa)
Künap, Ago (Tartu)
Küüts, Astrid (Laagri, Harjumaa)
Laan, Ilmar (Tallinn)
Laanekask, Heli (Tartu)
Laanpere, Helga (Tallinn)
Lahti, Ilmari (Tallinn)
Langemets, Andres (Tallinn)
Langemets, Margit (Tallinn)
Langsepp, Olaf (Tartu)
Lauk, Epp (Tartu)
Laul, Silvia (Tallinn)
Laur, Lilian (Tallinn)
Leemets, Helle (Tallinn)
Leemets, Tiina (Tallinn)
Leivo, Maeve (Linte k, Põlvamaa)
Leosk, Arvi (Navi, Võrumaa)
Lepajõe, Kersti (Tartu)
Lepasaar, Jane (Tallinn)
Leppik, Merle (Koigu k, Võrumaa)
Leppik, Nansi (Tallinn)
Leppik, Peep (Helme)
Lias, Tiina (Tallinn)
Liiv, Ellen (Tartu)
Liivak, Sander Alfred (Tallinn-Tartu)
Liivaku, Uno (Tallinn)
Lindström, Liina (Tartu)
Lipasti, Järvi (Tartu)
Lään, Liina (Tartu)
Maanso, Viivi (Tallinn)
Maasik, Aita (Tartu)
Maksim, Tiit (Tallinn)
Malt, Alo (Tartu)
Mereste, Uno (Tallinn)
Meri, Mart (Tallinn)
Mets, Helle (Tallinn)

Mets, Mari (Põlva)
Metslang, Helle (Tallinn)
Metsmägi, Iris (Tallinn)
Metstak, Vilma (Rakvere)
Mihkels, Andres (Tallinn)
Miljan, Merlin (Tallinn)
Miller, Voldemar (Tallinn)
Mirov, Ruth (Tallinn)
Muischnek, Kadri (Tartu)
Mund, Argo (Rakvere)
Mäearu, Sirje (Tallinn)
Mäger, Eleonora (Tallinn)
Märtson, Marju (Tallinn)
Neetar, Helmi (Tallinn)
Nigol, Salme (Tartu)
Nigols, Helju (Tallinn)
Niit, Ellen (Tartu)
Niit, Heldur (Laagri, Harjumaa)
Nilbe, Sirje (Tallinn)
Norvik, Madis (Tallinn)
Norvik, Piret (Tallinn)
Nurk, Anu (Tartu)
Oja, Endla (Tartu)
Oja, Vilja (Tallinn)
Ojanurme, Tiiu (Tartu)
Olesk, Peeter (Tartu)
Olesk, Sirje (Tartu)
Ollisaar, Martin (Tallinn)
Onga, Mare (Tartu)
Ootsing, Sirje (Tallinn)
Orav, Mart (Tartu)
Paabo, Olaf (Tartu)
Paide, Madis (Tartu)
Pajumaa, Elsa (Tallinn)
Pajupuu, Hille (Tallinn)
Pajupuu, Jaan (Tallinn)
Pajusalu, Karl (Tartu)
Pajusalu, Renate (Tartu)
Parbus, Ülo (Tartu)
Parmasto, Erast (Tartu)
Paul, Toomas (Tallinn)
Peebo, Jaak (Elva)
Penjam, Pille (Tartu)
Pent, Sirle (Hageri, Raplamaa)
Peterson, Indrek (Tallinn)

Pihelgas, Kaire (Tallinn)
Piho, Mare (Tartu)
Pino, Veera (Tartu)
Pirso, Urve (Tartu)
Pool, Raili (Tartu)
Potseps, Vaike (Tartu)
Pruuli, Külvi (Tartu)
Punga, Leili (Tartu)
Põllu, Kaljo (Tallinn)
Päll, Peeter (Tallinn)
Raadik, Maire (Tallinn)
Raielo, Juta (Tallinn)
Raisma, Marta (Tartu)
Raitar, Maie (Tartu)
Rajamets, Harald (Tallinn)
Rajamets, Salme (Olustvere, Viljandimaa)
Rajando, Helju (Tartu)
Rammo, Sirje (Tartu)
Rannut, Mart (Loo, Harjumaa)
Rannut, Ülle (Loo, Harjumaa)
Ratso, Sirje (Laagri, Harjumaa)
Raud, Maret (Tallinn)
Repän, Nikolai (Tartu)
Ribenis, Karin (Tallinn)
Riikoja, Elli (Tallinn)
Romet, Anne (Tallinn)
Ross, Eevi (Tallinn)
Ross, Jaan (Tallinn)
Ross, Kristiina (Tallinn)
Rõigas, Maia (Tartu)
Rääbis, Andriela (Tartu)
Rüütel, Ingrid (Tartu-Tallinn)
Saar, Edgar (Tartu)
Sahkai, Heete (Tallinn)
Salo, Age (Tartu)
Salo, Monika (Tartu)
Salus, Urve (Laagri, Harjumaa)
Saluäär, Anu (Tallinn)
Salve, Kristi (Tartu)
Sang, Joel (Tallinn)
Sarv, Ain (Tallinn)
Sarv, Mari (Tartu)
Sarv, Marju (Rapla)
Sarv, Mikk (Rapla)

Sarv, Õie (Tallinn)
Saukas, Rein (Tartu)
Sedrik, Meeli (Tartu)
Seilenthal, Tõnu (Tartu)
Sepp, Arvi (Raplamaa)
Sepp, Ene (Tallinn)
Sepp, Mare (Tartu)
Sepper, Maria-Maren (Tallinn)
Sooberg, Jüri (Tallinn)
Soosaar, Sven-Erik (Tallinn)
Strandson, Krista (Tähtvere v, Tartumaa)
Sutrop, Urmas (Tallinn)
Süvalep, Ele (Tartu)
Tael, Kaja (Tallinn) (praegu London)
Tamla, Toomas (Tallinn)
Tamm, Kadri (Elva)
Tamm, Vally (Valga)
Tamme, Mari (Tallinn)
Tammo, Eha (Võru)
Tarand, Mari (Tallinn)
Tasa, Rita (Tallinn)
Tavel, Lehte-Mai (Haabneeme, Harjumaa)
Tender, Tõnu (Tartu)
Tenjes, Silvi (Tartu)
Teras, Pire (Põltsamaa)
Tiits, Mai (Tallinn)
Tirkkonen, Mari-Epp (Tallinn)
Tomingas, Silva (Saku, Harjumaa)
Tomson, Ülle (Valga)
Toom, Maren (Tallinn)
Toomla, Jaan (Tallinn)
Toomsalu, Ülo (Tallinn)
Tormis, Veljo (Tallinn)
Tóth, Szilárd (Tartu)
Troska, Gea (Tallinn)
Tõnurist, Igor (Tallinn)
Uibo, Udo (Tallinn)
Uind, Katrin (Tartu)
Undusk, Jaan (Tallinn)
Undusk, Rein (Tallinn)
Uuspõld, Ellen (Tartu)
Uuspõld, Leonhard (Tartu)
Vaba, Lembit (Saku, Harjumaa)
Vainik, Ene (Tallinn)
Valdre, Tiia (Tallinn)
Valge, Jüri (Tartu)
Valk, Ülo (Tartu)
Vare, Silvi (Tallinn)
Veidemann, Andra (Tallinn)
Veidemann, Rein (Tallinn)
Veismann, Ann (Tartu)
Vende, Kullo (Tallinn)
Verschik, Anna (Tallinn)
Veskis, Leidi (Tallinn)
Vettik, Aime (Tabasalu, Harjumaa)
Vider, Kadri (Tartu)
Vihma, Helgi (Tallinn)
Vihman, Mati (Tallinn)
Viikberg, Jüri (Tallinn)
Viires, Ants (Tallinn)
Viitso, Tiit-Rein (Tartu)
Viks, Ülle (Tallinn)
Vilbaste, Marju (Tallinn)
Viluoja, Eha (Tallinn)
Vingissar, Endel (Suure-Jaani, Viljandi-
maa)
Vinkel, Aarne (Tallinn)
Vissel, Anu (Nõo)
Voll, Piret (Tallinn)
Volmer, Juta (Tartu)
Võlli, Kai (Tallinn)
Väkram, Maia-Ülle (Tallinn)
Vääri, Eduard (Tartu)
Vääri, Reet (Tartu)
Õim, Asta (Tallinn)
Õim, Haldur (Tartu)
Õispuu, Jaan (Saue, Harjumaa)
Õpik, Elina (Tallinn)

Välisliikmed

- Aro**, Kari (Turu, Soome Vabariik)
Blokland, Rogier (Holland)
Boiko, Kersti (Riia, Läti Vabariik)
Galkin, Ivan (Joškar-Ola, Marimaa)
Kallio, Jussi (Helsingi, Soome Vabariik)
Karma, Tõnu (Riia, Läti Vabariik)
Keevallik, Leelo (Uppsala, Rootsi Kuningriik)
Koponen, Eino (Helsingi, Soome Vabariik)
Koski, Mauno (Turu, Soome Vabariik)
Krull, Diana (Stockholm, Rootsi Kuningriik)
Laakso, Johanna (Helsingi, Soome Vabariik)
Laalo, Klaus (Helsingi, Soome Vabariik)
Laukkanen, Kari (Helsingi, Soome Vabariik)
Lehiste, Ilse (Ohio, USA)
Lindström, Irja (Vantaa, Soome Vabariik)
Lähteenkorva, Tauno (Oulu, Soome Vabariik)
Mokány, Katalin (Budapest, Ungari Vabariik)
Mokány, Sándor (Budapest, Ungari Vabariik)
Mürk, Harri (Toronto, Kanada)
Nemvalts, Peep (Uppsala, Rootsi Kuningriik)
Nissilä, Leena (Oulu, Soome Vabariik)
Punttila, Matti (Vantaa, Soome Vabariik)
Raag, Raimo (Uppsala, Rootsi Kuningriik)
Raag, Virve (Uppsala, Rootsi Kuningriik)
Remes, Hannu (Joensuu, Soome Vabariik)
Salasoo, Tiitu-Ann (Roseville, Austraalia Liit)
Steinhardt, Claudia-Maria (Hamburg, Saksamaa Liitvabariik)
Sulkala, Helena (Kempele, Soome Vabariik)
Söderman, Tiina (Helsingi, Soome Vabariik) (praegu Tartus)
Zaitseva, Maria (Petroskoi, Karjala)
Tarakanov, Ivan (Iževsk, Udmurdi Vabariik)
Vassikova, Liidia (Joškar-Ola, Marimaa)
Wiik, Kalevi (Turu, Soome Vabariik)
Winkler, Eberhard (München, Saksamaa)

**EMAKEELE SELTSI JUUBILARID
2004. AASTAL**

JAANUARIS:	05.01.	Karl Karlep	65
	12.01.	Viivi Maanso	75
	15.01.	Mart Rannut	45
	19.01.	Liina Lään	80
	29.01.	Helmi Neetar	70
VEEBRUARIS:	04.02.	Eeva Ahven	80
	08.02.	Aime Klandorf	45
	12.02.	Maie Raitar	60
	12.02.	Mai Tiits	50
	15.02.	Mart Meri	45
	17.02.	Ellen Hagel	80
	21.02.	Üllar Kadai	40
	24.02.	Ada Ambus	75
	26.02.	Mare Kõiva	50
MÄRTSIS:	03.03.	Claudia Maria Steinhartd	40
	24.03.	Ott Kurs	65
APRILLIS:	09.04.	Mare Piho	60
	24.04.	Jaan Alver	55
	28.04.	Ene Vainik	40
MAIS:	01.05.	Tõnu Karma	80
	02.05.	Astrid Kүүts	55
	08.05.	Ülo Parbus	75
	08.05.	Jaan Toomla	75
	12.05.	Kullo Vende	65
	13.05.	Harald Rajamets	80
	19.05.	Juhan Peegel	85
	26.05.	Helle Mets	65
JUUNIS:	08.06.	Tiina Lias	65
	08.06.	Harri Mürk	50
	10.06.	Irja Lindström	50

JUULIS:	19.06.	Maie Kalda	75
	11.07.	Kristin Kuutma	45
	13.07.	Aleks Kasepalu	70
	17.07.	Silvi Vare	65
	18.07.	Martin Ollisaar	70
	19.07.	Leidi Veskis	65
	21.07.	Arvo Krikmann	65
	24.07.	Elna Adler	75
	24.07.	Küllli Habicht	40
AUGUSTIS:	06.08.	Virve Raag	50
	06.08.	Marju Sarv	45
	06.08.	Indrek Kärner	45
	06.08.	Rudolf Karelson	75
	17.08.	Paul Kokla	75
	18.08.	Ellen Niit	60
SEPTEMBRIS:	02.09.	Elli Riikoja	85
	03.09.	Aino Admann	75
	05.09.	Eleonore Mäger	70
	11.09.	Sirje Mäearu	45
	19.09.	Väino Klaus	55
	20.09.	Jüri Sooberg	50
	26.09.	Tiina Södermann	45
	28.09.	Aime Vettik	65
OKTOOBRI:	11.10.	Eduard Leppik	80
	11.10.	Kari Laukkanen	65
	11.10.	Jaan Pajupuu	50
	29.10.	Toomas Paul	65
NOVEMBRIS:	22.11.	Aino Laagus	60
	28.11.	Kaljo Põllu	70
DETSEMBRIS:	22.12.	Endla Oja	90



SILVI VARE TÄHTPÄEVA PUHUL

Silvi Vare on olnud nii kaua tallinlane, et vaid lähedasemad teavad või mäletavad, et tema juured on Saaremaal. Seal ta 1939. aastal sündis, käis koolis ja tuli pärast keskkooli lõppu Tartu ülikooli eesti keelt ja kirjandust õppima. Ülikooli ajal, aastal 1961 astus Silvi Vare Emakeele Seltsi liikmeks. 1963. aastal lõpetas ta ülikooli ja oli seejärel mõne aasta Lihula keskkoolis õpetaja. Keele ja Kirjanduse Instituudis maabus Silvi Vare 1972. aastal ja on sellest ajast olnud keeleteadlane. Kandidaadiväitekirja kaitses ta 1975. aastal, filoloogiadoktoriks väitles 1994 .

Silvi Vare on ehtsa Saaremaa sitkusega kündnud eesti keeleelus kahte põldu: üks on eesti keele sõnamoodustus ja teine on keelepoliitika. Sõ-

namoodustuses on ta väidelnud nõukogude ajal teaduste kandidaadiks ja uuel iseseisvusajal doktoriks ning kirjutanud hiljemgi mitmeid põhjapanevaid artikleid. Keelepoliitika valdkonda viis saatus ta juba küpse teadlasena 1990. aastatel, aga tema tööd eesti rahvuspoliitika ideoloogiliste ja pedagoogiliste probleemide valdkonnas on raske ülehinnata. On võibolla küsitav, kas ongi päris õige seda kõike keelepoliitika nimetuse alla kokku võtta, sest suur osa sellest oli ja on ikkagi eeskätt lingvisti ja eesti keele spetsialisti erialane töö – eesti keele eksami põhimõtted ja hindamispoliitika kodakondsuse taotlejatele või eesti keele õppega seotud teemaatika mitte-eesti koolis.

Tuletusuurijana on Silvi Vare huviorbiidis olnud noomenituletus, aga ka sõnamoodustuse teoreetilised probleemid. Tema kandidaativäitekiri „Lokaal- ja kollektiivsubstantiive tuletavad sufiksivõtted eesti keeles” (1975) näitas kätte suuna, millele Silvi Vare ka edaspidi sõnatuletust kirjeldades püsima jäi. See on liitekeskne vaatepunkt. Ka järgnevatel raamatutena välja antud ülevaadetes „Nimisõnaliited tänapäeva eesti keeles” (1981) ja „Omadussõnaliited tänapäeva eesti keeles” (1984) on materjal esitatud liidete kaupa, kirjeldades iga liite juures põhjalikult selle võimalikke tähendusi, liitumismalle ja kasutust eesti kirjakeeles. Palju väärtuslikku ainet lisandub autori omakogutud uus- ja juhutuletiste kartoteegist. See võimaldab teha järeldusi tuletusmallide kasutatavuse, läbipaistvuse, grammatilise ja leksikaalse tuletuse vaheliste seoste kohta tänapäeva eesti keeles.

Teadusliku analüüsi kõigiti loogiline jätk oli sõnamoodustust kirjeldava osa kirjutamine gümnaasiumi emakeeleõpikusse. Lauseõpetust ja sõnamoodustust käsitleva X klassi eesti keele õpiku esimene variant (1984, 1988) oli kirjutatud koos Peep Nemvaltsiga, ümbertöötatud varianti (1992, 1996), nüüd juba XI klassi jaoks, oli süntaksiosa kirjutanud Mati Ereli. Tegelikult on ka sõnamoodustuse käsitus kummaski õpikuvariandis erinev, kuigi sama autori kirjutatud: 1980. aastate kooligrammatika vaatab tuletust morfeemikeskselt, keskendudes liitele ja tema võimalustele, 1990. aastate variandis on lähtutud pigem funktsioonidest ja tähendusest ning osutatud põnevamalt keele valikuvõimalustele. On veidi kahju, et Silvi Vare pole seda suunda oma tuletuskäsitlustes hiljem süvendanud, ka mitte siis, kui koostas sõnamoodustuse peatüki põhiosa Mati Ereli toimetatud kaheosalisse eesti keele grammatikasse (EKG I, 1995). Oma varasemale meetodile truuks jäädes on ta suure grammatika sõnatuletuse osa jälle esitanud morfeemist (liitest), mitte kategooriast lähtuvana, mistõttu

EKG muutemorfoloogia ja sõnamoodustuse peatükk on erineva ülesehitusega. Niiviisi saab iga liite ülesandeid ja võimalusi keeles küll põhjalikumalt ja mitmekülgsemalt kirjeldada, aga sõnamoodustussüsteem ja selle funktsioneerimine on sel perioodil Silvi Vare analüüsidest veel tagaplaanil.

Õpikute ja grammatika tegemine on laiendanud Silvi Vare haaret tuletistelt liitsõnadeni. Vahetute moodustajate meetodile toetumine andis tulemuseks selgenenud pildi eesti liitverbide ehitusest ja moodustusviisidest (KK 9, 1986, 539–547). Õigekeelsussõnaraamatu liitsõnade moodustusstruktuuri analüüsimine sundis tõstma küsimust üld- ja oskuskeele vahekorras eesti keelekorralduses ja oskuskeele sõnamoodustuspõhimõtete ülemõjust üldkeele soovitudele (KK 7, 2001, 455–482; 8, 2001, 563–578). Praegu on Silvi Varel käsil eesti keele sõnaperede sõnaraamatu koostamine, mille põhimõtteid ta ka avalikkusele on tutvustanud (KK 12, 2002, 855–866). Need kõik on juba selgelt sõnamoodustussüsteemi funktsioneerimist silmas pidavad uurimused. Koostatav sõnaraamat on loomulik jätk pikaajasele tuletiste ja liitsõnade uurimisele – käes on kokkuvõtete ja üldistuste tegemise aeg ja Silvi Vare huvikeskmes ongi olnud eeskätt moodustusstruktuurid ja nende kasutusvõimalused sõnaloomes – tähendustega on ta vähem tegelnud. Sõnaperede sõnaraamat tähendab kõigi sama juurtüvega seotud sõnade (tuletiste ja liitsõnade) esitamist üheskoos, kindlas süsteemis. Koostatava sõnaraamatu alusmaterjal lähtub ÕS 1999-st ja valminud sõnaraamatust on tulevikus kindlasti palju rõõmu nii keeleuurijatel, mitmekeelsete sõnaraamatute tegijatel kui ka keeleõppematerjalide koostajatel. Silvi Vare töökust ja põhjalikkust tundes ei ole kahtlustki, et see leksikon meil õige pea käes on.

Neli aastat (1994–1997) töötas Silvi Vare keeleameti nõunikuna, kus tema ülesandeks oli ametnike kõnepruugis haridusalase keelepoliitika arendamine, mis sisuliselt hõlmas eesti keele õpetust venekeelses koolis. Sellesse teemasse süvenes Silvi Vare mitme aasta jooksul väga põhjalikult. Samal ajal oli tal juhtiv roll ka kodakondsuse taotleja eesti keele eksami põhimõtete ja hindamismetoodika väljatöötamisel, kui ta aastatel 1995–1999 kuulus haridusministeeriumi nõustava keeleasjade komisjoni koosseisu. Neil aastatel oli Silvi Vare produktiivsem kui kunagi varem. Ta kuulus autorite kollektiivi, kellelt 1997. aastal ilmus Euroopa Nõukogu kontseptsioonile vastav keelefunktsioonide kirjeldus „Eesti keele suhtluslävi”. 1998. aastal avaldas ta artiklid „Kakskeelsus kakskeelse õpetuse kaudu” ja „Eesti keel teise keelena vene õppekeelega koo-

lis” väljaandes „Mitemekultuuriline Eesti: väljakutse haridusele”, kuuludes ise ka kogumiku koostajate ja toimetajate hulka. 1999. aastasse jäädavad ülevaade „Eesti hariduse keelepoliitika” Jüri Viikbergi koostatud ja toimetatud kogumikus „Eesti rahvaste raamat” ja artikkel „Eesti keele õpetamine vajab uuendamist” Silvi Vare enda koostatud ja toimetatud kogumikus „Keelekümbelus kui integratsiooni võti”. Ka see töö jõudis välja õpikuni: koos kolleegidega koostas Silvi Vare eesti keele kui võõrkeele õpetajatele mõeldud käsiraamatu „Keelehärm. Eesti keele probleemseid piirkondi” (2003), kus tema koostatud on sõna ja sõnamoodustuse osa.

Silvi Vare on kuulunud ka haridus- ja teadusministeeriumi juures tegutsevasse Eesti keelenõukogusse, mille viimaste aastate ulatuslikumaid ja avalikkuse tähelepanu köitnud tegemisi on olnud eesti keele arendamise strateegia aastateks 2004–2010. Strateegia eeltöödena tehti aastatel 2000–2002 haridus- ja teadusministeeriumi tellimisel mitmeid põhjalikke kaardistusi eesti keele uurimise ja kasutamise olukorra kohta. Silvi Vare töö kokkuvõte „Eesti keel vene õppekeele üldhariduskoolis” ilmus kogumikus „Eesti kirjakeele kasutusvaldkondade seisundi uuringud” (2003) ning kogu uurimus omaette väljaandena „Eesti keel vene koolis” 2004. aastal. Koos Krista Kerge ja Reet Kasikuga koostatud ülevaade „Tänapäeva eesti kirjakeele uurimine. Sõnamoodustus” ilmus Emakeele Seltsi 48. aastaraamatus (2003).

Pärast keeleametit töötas Silvi Vare aastatel 1998–2002 vanemteadurina Tallinna Pedagoogikaülikoolis, kuuludes Mati Hindi juhitud loomuliku grammatika töörühma. Sõnapere sõnaraamatu koostamine saigi õige hoo sisse just sellel ajal. 2003. aastast jätkab Silvi Vare sama tööd jälle Eesti Keele Instituudi vanemteadurina. Ring on täis saanud. Nagu paljud teisedki vahepeal ühiskonna ja riigi asjadega tegelnud inimesed on ka Silvi Vare jälle maabunud oma kabinetti töölauda taha. Ootame sealt eelkõige lubatud sõnaraamatut ning muidugi mitmeid sisukaid artikleid. Keeleuurimine ei saa kunagi otsa.

REET KASIK



TÕELINE VOTOLOOG ELNA ADLER

Möödunud südasuvel jõudis 75. verstepostini tuntud votoloog Elna Adler (neiupõlves Elna Valdre).

Juubilar on sündinud 24. juulil 1929 Virumaal Maidla vallas Savala küla algkooliõpetajate perekonnas. Tema haridustee algas Savala algkoolis vanemate hoole ja valvs silma all ning jätkus Maidlas. Keskhari-duse omandas Elna Adler Rakvere keskkoolis, mille lõpetas hõbemedala-ga 1947. aastal. Haridustee jätkus samal sügisel Tartus. Elna Adler as-tus arstiteaduskonda, kuid haigus ei lubanud õpinguid alustada. Järgmise aasta sügisel asus Elna Adler õppima eesti keelt ja kirjandust, valides kitsamaks erialaks soome-ugri keeled. Ülikool sai läbi kevadel 1953 ja juba sama aasta oktoobris pääses ta TA Keele ja Kirjanduse Instituudi

aspirantuuri soome-ugri keelte erialale, toeks Tartu ülikooli soome-ugri keelte õppetooli juhataja prof Paul Ariste ülipoosiivne soovitus. P. Ariste oli ühtlasi nõus juhendama Elna Adleri kandidaaditööd, mille teemaks sai „Läänemere keelte väliskohakäänded (käänete funktsioonid)”. Väitekirja teemal valmisid ja ilmusid riburada trükist kirjutised „Soome-ugri /-käänetest” (ESA III, 1957, 159–172), „Ülevaade läänemere keelte ablatiivi funktsioonidest” (ENSV TA toimetised VI. Ühiskonnateaduste seria 2, 1957, 133–153) ja „Adessiivi funktsioonid eesti murretes ja lähemates sugulaskeeltes” (KK 4–5, 1958, 246–258), samuti „Läänemere keelte allatiivi funktsioonid” (KKI uurimused V, 1960, 88–116). Mahuka väitekirja (masinakirjas ligi pooltuhat lehekülge) edukas kaitsmine leidis aset 1958. aasta juunis.

Kui 16. veebruaril 1957 loodi KKI juurde soome-ugri keelte sektor, teine fennougristikakeskus Tartu ülikooli soome-ugri keelte õppetooli kõrval, oli uue sektori esimeste töötajate hulgas Elna Adler (tollal Elna Pajusalu). Elna Adler asus tööle algul koosseisulise noorem- ja alates märtsist 1959 vanemteadurina. Uue sektori esimeseks ja peamiseks ülesandeks kujunes vadja keele sõnaraamatu koostamine. See tähendas lisamaterjali kogumist ja välitöid ka Elna Adlerile. Iga-aastased ekspeditsioonid kujunesid soome-ugri sektori tööelu loomulikuks osaks. Enamik uurimusi tugines vähemalt osaliselt uurija enese kogutud keeleainestikule. Elna Adleri vadja-käigud algasid aastal 1958. Mõnel aastal võttis ta ette koguni mitu reisi. 1960. aastatel, kui avanes võimalus kutsuda vadjalasi Tallinnasse, küsitles ja lindistas Elna Adler keelejuhte ka stuudiotingimustes. Keelejuhtidega töötades pidas ta sellal alati silmas vadja sõnaraamatu toimetustöö käigus ilmnenud lünki ja küsitavusi. Sel viisil küsitles ta näiteks süstemaatiliselt läbi sõnaraamatu *a*-tähe.

Elna Adler on lindistanud rohkesti Itšapäivä külast pärit ja ladusat idavadja murret kõnelnud Fjokla Vassiljevat (ajavahemikus 1960–1967). Saadud materjali litereeris ta hoolikalt, lisis eesti tõlked ja avaldas tekstikoguna „Vadjalaste endisajast I. Idavadja murdetekste” (ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn, 1968, 216 lk). Seda August Ahlqvisti ennustuse kiuste, kes sada aastat varem ilmunud väljaandes „Suomalainen murteiskirja” (1869) vadja näidete kohal oli arvanud, et need jäävad ilmselt küll elava vadja keele viimasteks näideteks. Elna Adleri tekstikogu algab sisutiheda sissejuhatuse ja ülevaatega idavadja murde erijoontest, tekste saadavad eestikeelsed tõlked ja joonealused viited, mis kommenteerivad keelejuhi hääduses esinevaid hälbeid vms. Hilisematel vadja-

uurijatel pole enam olnud võimalik Itšpäiväst midagi nimetamisväärset kirja panna.

Elna Adler on avaldanud enda poolt lindistatud ja litereeritud ning asjatundlikult kommenteeritud tekste ka Pertti Virtaranta toimetatud teoses „Lähisukukielten lukemisto” (1967, 171–182). Tekstid pärinevad Mati, Luuditsa, Liivtšülä ja Itšpäivä keelejuhtidelt. Ajavahemikus 1969–1972 korraldas Elna Adler viis ekspeditsiooni, mis olid mõeldud eeskätt viimaste vadjalaste kõne lindistamiseks, kuid ühtlasi sõnaraamatu toimetamise käigus kerkinud probleemide lahendamiseks ja värske sõnavaramaterjali kogumiseks. Hilisemal aastail pole tervis enam võimaldanud nii ulatuslikke välitööd, mis on teadlast väga kurvastanud. Ent kõige kiuste jätkusid välitööd siiski 1980. aastatelgi, et lahendada 1970. aastatel alustatud Euroopa Keeleatlase koostamistööga seotud probleeme ja täita sõnaraamatus ilmnenud lünki – oli täiesti loomulik, et Elna Adleri õlgadele langes vadja osa: vadja materjal on tervenisti tema kogutud. 1996. aasta sügise seisuga oli EKI heliarhiivis 185 tundi vadja kõne lindistusi, mille saamisel on oluline osa olnud Elna Adleril. Ei tohi unustada sedagi, et Elna Adler on väga palju aega pühendanud teiste uurijate lindistatud vadja materjali korrastamisele: ta on linnid läbi kuulanud, teinud lühikokkuvõtte lindistuste sisust ja vormistanud säilitusüksuste fonoteegikaardid. Välismaa uurijatele saadetud vadja lindistuste ümbervõtted käisid loomulikult alati ja endastmõistetavalt enne väljasaatmist Elna Adleri kontrollivast kõrvast läbi. Elna Adleril on meeles mõlkunud veel ühe tekstikogu väljaandmine. Sel eesmärgil on ta aastatel 1981–1985 litereerinud Vaipoolle vadja keelt, paberile on ta saanud 72 lehekülge teksti.

Elna Adler on vadja sõnaraamatuga olnud seotud koostamise algusest peale. Suursõnaraamatu koostamine oli soome-ugri keelte sektoris esmakordselt kõne all olnud juba 1957. aasta juunis. Tegelik töö algas 1959. Mais 1960 toimus põhjalikum arutelu käsikirja vormistamise küsimustes. 1962 ilmus ülevaade koostamispõhimõtetest (Paul Kokla, Karl Kont, Elna Pajusalu „Vadja keele sõnaraamatu koostamisest”, KK 6, 1962, 353–359). 1968. aasta teisest poolest peale usaldati Elna Adlerile valminud käsikirja toimetamine. 1969. aastaks valmis sõnaraamatu esialgne käsikiri, mis hiljem veel kord uute, täpsustunud põhimõtete alusel põhjalikult ümber töötati. Tööst vadja sõnaraamatu koostamisel on Elna Adler pidanud ettekande 1970. aastal Tallinnas toimunud rahvusvahelisel fennougristide kongressil. Ettekande tekst „Vatjan kielen tutkimusta Neuvosto-Eestissä” on avaldatud väljaandes CTIFU I, 1975, 184–186.

Töö vadja sõnaraamatu käsikirja koostamisel kasvas Elna Adlerist keeleteadlaste seas vaieldamatult parima vadja keele oskaja, vilunud leksikograafi ning vadja sõnavara pädevaima tundja ja uurija. Nii lähemad kolleegid kui instituudi juhtkond on hinnanud Elna Adleri tööd sõnaraamatu koostamisel tunnustavalt, pidades teda süvenevaks ja süsteemikindlaks tegijaks. Ühtlasi võib Elna Adlerit õigusega nimetada vadja sõnavara suurkogujaks. Ajavahemikus 1958–1983 on ta kogunud eri keelejuhtidelt sõnavara kokku 30 568 sedelile. Üksnes P. Ariste on loovutanud vadja sõnavarakogusse rohkem, 44 130 sedelit (vt ESA 31, 1987, 9). Vadja kartoteegis on üldse 204 344 sõnasedelit, mis tähendab seda, et peaaegu iga seitsmes sõnasedel selles maailma unikaalseimas teegis on seal tänu Elna Adlerile.

Kauaoodatud votoloogia suurteose „Vadja keele sõnaraamatu” I köide, mille loomisel juubilar osales algusest lõpuni, ilmus 1990. Enne seda oli vadja keele sõnavarast avaldatud vaid ühekülamurde, Kukkuzi murde sõnaraamat (Helsinki, 1980). Vadja suursõnaraamatus on püütud võimalikult täpselt registreerida eri murrakute sõnavara koos muutevormidega ja avada sõnade tähendus ulatuslike keelenäidete toel. Näitematerjali hulgas on palju vadja keele omapäraseid sõnaühendeid ja lausekatkeid, idiomaatilisi väljendeid ning fraseoloogiat. Nõnda on üks ununev soome-ugri keel tulevaste uurijate jaoks alles hoitud. Mida rohkem vadja keeleainestikku trükki pääseb, seda õnnelikumad peaksid tulevikus olema selle keele uurijad. Vadja keeleainese päästeaktsioonides on Elna Adleri panust raske ülehinnata.

Peale väitekirjaga seotud kirjutiste on Elna Adler avaldanud paar-kümmend muud uurimust. Need puudutavad eelkõige vadja keele morfoloogiat, morfosüntaksit ja sõnavara. Elna Adleri artikleid iseloomustab aine hea tundmine ja meetodikindel käsitlus. Kirjutises „Über eine Pluralform der Itšapäivä-Mundart des Ostwotischen” (CΦY 2, 1967, 91–95) valgustab autor kolmesilbiliste (või keeleajalooliselt kolmesilbiliste) *ne-*, *ne-*lõpuliste noomenite pluuralitunnuseta **-t* pluurali nominatiivi teket, mis on olnud iseloomulik idavadjalisele Itšapäivä murrakule. Artiklis „Vadja sõnaliitumisest” (ESA 19–20, 1973–1974, 219–226) annab autor selge ülevaate vadja sõnaliitumise liikidest ja seonduvatest probleemidest. Kirjutis „Über den wotischen Instrukтив” (CΦY 4, 1979, 216–220) annab hea ülevaate vadja instruktiivist ja selle funktsioonidest. Kirjutises „Der dativische Genitiv im Wotischen” (CΦY 3, 1980, 161–166) jälgib Elna Adler neid konstruktsioone, kus vadja keeles daativne geni-

tiiv on püsinud üha elujõulisena. Elna Adleri sulest pärineb põhjalik vadja keele ülevaade viieköitelises suurteoses „Jazyki narodov SSSR” (III, 1966, 118–137). Samuti on ta kommenteerinud Fjodor Tumanski käsikirjaliste materjalide vadja sõnaloendeid. Selle väga asjatundlikult tehtud analüüsi tulemus ilmus Elina Öpiku töös „Vadjalastest ja isuritest XVIII saj. lõpul” (1970, 190–194).

Kahasse Arvo Laanestiga on valminud lühiuurimus, Jyväskylä 1982. aastal peetud sümposiumi ettekanne „Von den lexikalischen Beziehungen zwischen den wotischen und ingrischen Mundarten” (Ostseefinnische Untersuchungen. Studia Fennica 28. Helsinki, 1985, 9–16), mis käsitleb võrdlevalt vadja ja isuri leksikoni.

Hinnatav on Elna Adleri panus vadja keelega seotud väljaannete toimetamisel ja retsenseerimisel. Ta on toimetanud P. Ariste „Vadja rahvakalendri” (1969) ja osaliselt sama autori „Vadja muistendid” (1977) käsikirja, koos Arvo Krikmanniga aga Vaina Mälgu töö „Vadja vanasõnad eesti, soome, karjala ja vene vastetega” (1976). Elna Adleri töö seisnes vadja ainestiku ja vastavate eesti tõlgete redigeerimises. Samuti koostas Elna Adler nimetatud väljaandele vadja sõnaregistri. Hinnatav on ajakirjas *Finnisch-ugrische Forschungen* (XLIV, 1982, 200–212) ilmunud arvustus „Das Wörterbuch einer wotischen Mundart” Lauri Posti ja Seppo Suhose Kukkuzi murde sõnaraamatu kohta, kus Elna Adler retsenseerijana ilmutab suurt pädevust nii vadja keele kui ka leksikograafia probleemide alal. Üldnimetatud tööd on olnud ajakulukad, kuid toonud huvitavat vaheldust aastast aastasse kestnud, ajuti ehk üksluisenagi tunduvasse sõnaraamatutöösse.

Laiema üldsuse silmis on Elna Adler kohusetundlik ja järjekindel teadlane. P. Ariste on Elna Adlerit tabavalt nimetanud *tõeliseks votoloogiks* (ESA 31, 1987, 9). Lähemad töökaaslased tunnevad juubilaril leebe ja tähelepaneliku inimesena, kel alati varuks mõni sõbralik sõna või meeldesööviv elutarkus. Hoolet ja armastust on abikaasa Aare ning tütre Mariti ja poja Lauri kõrval jagunud kaunile viljakandvale aiale Muraste suvekodus, kus allakirjutanulgi on olnud õnn viibida ühel kaunil südasuvisel õhtupoolikul.

LEMBIT VABA



PAUL KOKLA 75

Paul Kokla on sündinud 17. augustil 1929. aastal Hiiumaal Kärdlas. Aastail 1950–1955 õppis ta Tartu ülikoolis eesti filoloogiat ja soome-ugri keeli. Pärast ülikooli lõpetamist töötas ta kaks aastat Eesti Raadios, täiendas end seejärel Tartu ülikooli soome-ugri kateedri juures aspirantuuris mari keele alal (1957–1960) ja siirdus siis tööle Tallinnasse Keele ja Kirjanduse Instituuti. 1964. aastal kaitses Paul Kokla kandidaadiväitekirja „Possessiivsufiksids mari keeles”. Ta on käinud palju kordi Mariemaal keeleainest kogumas ja on avaldanud rohkesti mari keelt käsitlevaid artikleid, näiteks „Mari possessiivsufiksiste *-em*, *-et* ajaloost ja esinemisest” (1961), „Postpositsioonidest mari keeles ja nende suhe possessiivsufiksitega” (1962), „Possessiiv- ja *habeo*-konstruktsioonid mari keeles” (1962), „Possessiivsufiksids mari keele substantiivides” (1963), „О притяжательных суффиксах в инфинитиве марийского языка” (1964), „Possessiivsufiksiste esinemisest ja ajaloost mari keeles” (1964),

„Zum Gebrauch der Pluralformen in der tscheremissischen possessiven Deklination” (1968), „Marilaste keel ja maa sugulase silmaga” (1970), „О системе падежей в первой грамматике марийского языка” (1977), „Инфинитная глагольная форма на mV в марийском языке” (1977), „Zur Frage des tscheremissischen Kasussystems” (1979), „Zum Problem der Infinitive im Marischen” (1981), „*māla*- ja *šāla*-sufiksilised verbivormid mari keeles” (1986), „Das System der infiniten Formen im Marischen” (1986), „Унифицированная система описания диалектов в применении к коми и марийским глагольным формам” (1988), „Mari agentkonstruktsioonide morfoloogiline struktuur” (1988), „Einige morphologische Probleme des Marischen,” (1989), „Über die Möglichkeit einer einheitlichen marischen Schriftsprache” (1995), „Stammauslautende Vokale im PFU und der tscheremissische Vokalismus” (1996). Peale mari keele on ta kirjutanud teadusartikleid ka meie teiste sugulaskeelte kohta, näiteks „Mõnedest vepsa keele derivatsioonisufikseist” (1957), „О притяжательных суффиксах в личных местоимениях восточных финно-угорских языков” (1965), „Zum ostseefinnisch-permischen Lokalkasussystem” (1983).

Paul Kokla elus on väga tähtsal kohal olnud 1965. aastal ilmumist alustanud keeleteaduslik ajakiri Советское финно-угроведение (aastast 1990 Linguistica Uralica). Ta oli ajakirja asutamise juures tegev selle esimesest päevast peale toimetajana ja pärast akadeemik Paul Ariste lahkumist töötas ta mitu aastat ajakirja peatoimetajana. Ta oli üks ajakirja struktuuri ja profiili kujundajaid ja nendele traditsiooniks saanud põhimõtetele on nüüd juba 40 aastat tuginetud. Ka ajakirja kirjutajaskonna tekkimisel on Paul Koklal olnud väga suuri teeneid. Tänu suurepärasele keelteoskusele ja laialdasele tutvusringkonnale on ta ajakirjale väga mitmelt maalt palju uusi autoreid leidnud.

Suurt tunnustust väärrib samuti töö, mida Paul Kokla on teinud ja teeb sõnaraamatute koostamisel. Aastal 1971 ilmus Soomes „Virolais-suomalainen sanakirja” ja 1972 Eestis „Eesti-soome sõnaraamat”, mille mõlema kaasautoriks ta on. Selle loomulikuks järjeks oli, et Paul Kokla kutsuti Eesti Keele Instituudi ja Soome Kodumaa Keelte Uurimiskeskuse ühistööna 2003. aastal valminud „Soome-eesti suursõnaraamatu” kaasautoriks.

Samuti on Paul Kokla üks eesti keele etümoloogilise kartoteegi loomise algatajaid. Seda hakati KKI soome-ugri keelte sektoris koostama 1970. aastate algul. Praegu tehakse selle arvutivarianti ning loodetavasti

ilmub kunagi ka eesti keele etümoloogiasõnaraamat. Selle kartoteegiga on suuremal või väiksemal määral seotud Paul Kokla artiklid „Eesti keele etümoloogilise uurimise minevik ja tulevik” (1975), „Etümoloogia ja leksikograafia” (1977) ja „Kontrastive Untersuchungen zur Übernahme internationaler Wörter im Estnischen, Finnischen und Ungarischen” (1975) ning R. Hinderlingi raamatu „Die deutsch-estnischen Lehnwortbeziehungen im Rahmen einer europäischen Lehnwortgeographie” retsensioon (1982).

Selle kõige kõrval on Paul Kokla elus tähtis koht olnud ka õppejõutööl, mida ta alustas 1970. aastail. Ta on õpetanud eelkõige eesti keelt, aga eriti viimastel aastatel on ta pidanud loenguid ka mari keele ja soome-ugri keeleteaduse kohta. Aastail 1971–1973 oli ta Saksamaal Göttingeni ülikooli soome-ugri õppetooli eesti keele külalislektor, pidades 1972. aastal lisaks sama ametit ka Hamburgi ülikooli soome-ugri õppetooli juures. Aastail 1980–1982 oli Paul Kokla Soomes Turu ülikooli eesti keele lektor ja õpetas ühtlasi 1981. aasta sügissemestril Helsingi ülikoolis mari keele grammatikat. Aastaiks 1992–1995 valiti Paul Kokla Ungari Pécsi ülikooli soome-ugri keelte õppetooli juhatajaks. 1994. aasta sügissemestril töötas ta ka Budapesti Katoliikliku Ülikooli külalisprofessorina.

Ungaris töötamise ajaga on Paul Kokla elus seotud veel üks tähtis saavutus: 1996. aastal kaitses ta Szegedi ülikoolis filosoofiadoktori kraadi.

Pärast seda on Paul Kokla olnud külalisprofessoriks Hamburgi ülikoolis 1997. aasta kevadsemestril ning viimasel ajal on ta mitmel aastal töötanud Tallinna Pedagoogikaülikooli õppejõuna.

Mitme maa kõrgkoolides töötades on Paul Kokla teinud väga palju Eesti, eriti aga eesti keele ja kultuuri tutvustamiseks ning kultuuri- ja teadussidemete arendamiseks. Juba oma õppejõutegevuse algusaastail kirjutas ta artikli „Einige Beziehungen der estnischen Kulturgeschichte zur Universität Göttingen” (1973) ning ta Ungari-ajast pärineb kirjutis „Paar kildu eesti-ungari kultuurisuhetest” (1995).

Eelkirjutatu taustal on loomulik, et Paul Koklat on alati huvitanud ka eesti keele ja eesti kirjakeelega ning kirjakeeltega laiemalt seotud probleemid, aga muidugi ka mari kirjakeele olukord. Juba 1962. aastal tutvustas ta Ödon Lavotha eesti keele õpikut ja hiljem on ta neil teemadel kirjutanud 1980., eriti aga 1990. aastail, näiteks „Zum Problem einer einheitlichen Schriftsprache” (1981), „Kielenuudistus ja kielensääately viron kirjakielen kehittämismalleina” (1982), „Entstehung einer

einheitlichen estnischen Schriftsprache" (1985), „Überlebensmöglichkeiten einer Sprache: Estland" (1993), „Staatssprache und Minderheitssprache (Die estnische Sprache zwischen Ost und West)" (1994), „Gondolatok az észti nép nemzeti ünnepén" (1994), „Eesti keele ja eestluse väljavaateid" (1996). 1997. aastal toimetas ta Margarita Kuznetsova marikeelse eesti keele õpiku käsikirja.

Paul Kokla on Emakeele Seltsi liige 1957. aastast, aga kuulub ka mitmesse teise teadusseltsi: Soome-ugri Seltsi (Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki), Soome Keele Seltsi (Suomen Kielen Seura, Turku), Ungari Keeleteaduse Seltsi (Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest), Uurali-Altai Seltsi (Societas Uralo-Altaica, Hamburg), Rahvusvahelisse Ungari Filoloogia Seltsi (Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság, Budapest). Samuti on ta Rahvusvahelise Fenno-ugristide Komitee (ICFUC) ja Eesti Fenno-ugristide Komitee liige. Ta on aktiivselt osalenud rahvusvahelistel fennougristide kongressidel ning sümposiumidel ja konverentsidel, ka on Paul Kokla esinenud Emakeele Seltsi ettekandekoosolekutel.

Soovime juubilarile ka edaspidiseks tervist, loomejõudu, elurõõmu ja loodame, et ta hiiu huumor kõigile veel kaua rõõmu teeb.

VÄINO KLAUS

HEINO AHVENALE MÕELDES

Heino Ahvena tegevus on nii mitmetahuline, et seda ei suuda üks lühikirjutis kaugeltki ammendada. Praegune artikkel on pigem mosaiik, kuhu olen valinud suuremaid ja vähemaid kilde ning paigutanud need siis suvaliselt kas rohkem keskele või hoopis ääre poole. Artikli aluseks on ettekanne Emakeele Seltsi Heino Ahvena 85. sünniaastapäeva mälestuskoosolekul 15.11.2004. Olen kasutanud põhiliselt trükiallikaid (Emakeele Seltsi aastaraamat, Kodumurre, Keel ja Kirjandus), osalt ka ES-i arhiivi (kirjavahetus murdekorrespondentidega).¹

1. Mõned olulised daatumid ES-i ajaloost

Akadeemilise Emakeele Seltsi (AES) esimene sõjajärgne ettekandekoosolek toimub küll 8.04.1945, kuid ametlikult taastatakse selts Tartu Riikliku Ülikooli juures alles sügisel (22.09.1945). 31.05.1946 viiakse ta ENSV Teaduste Akadeemia (TA) koosseisu. Alates 13.09.1952 kaob nimetusest sõna *akadeemiline* ja nüüdsest peale tegutseb Emakeele Selts.

Aasta 1947. AES saab vastutava sekretäri ametikoha. 1. juulist tuleb tööle mittestatsionaarne üliõpilane Heino Ahven. Me ei tea, mida ta siis mõtles või millised olid tema tulevikuplaanid. Vaevalt ta aga aimas, et jääb kohatruuks rohkem kui 40 aastaks. 1969. aastal muutub vaid ametinimetus ja Heino Ahvenast saab teaduslik sekretär. Töökoormus aga kasvab ja kasvab.

Heino Ahvena põhitööks pidi olema murdekorrespondentide võrgu taastamine, et seejärel jätkata vanapärase keeleainese talletamist. See ülesanne polnud kergegi killast. Sõda oli inimesed laiali pillutanud: kes surnud, kes kodumaalt põgenenud. 1947. a lõpuks on registreeritud 35 murdekorrespondenti (välja saadeti 80 kirja). Sama aasta sügisel koostatakse viis uut küsitluskava, millest neli on Heino Ahvena omad: „Sepp”,

¹ Parema loetavuse huvides on loobutud trükiallikate täpsetest viidetest ja kirjandus antud lõpus. ES-i arhiivi (fond 25, nimistu 2) puhul tuuakse vajadusel säilitusühiku number, pärast koolonit lehekülj ja semikooloni järel kirja daatum.

„Rätsep”, „Saun”, „Endisaegse eesti elamu sisustis”. Vanad kaastöölised ootavad kannatamatult teateid, kas 1944. a saadetised jõudsid pärale, kuidas neid hinnati jm. Heino Ahven püüab välja selgitada tööde saatust, leida pädevaid hindajaid, vastata detailselt igale kirjale.

Ennatlikult kuulutatakse välja murdekogumisvõistlus (tähtaeg 1.10.1948). Selle läbiviimiseks puuduvad aga võimalused. Napib masinakirjas paljundatud küsitluskavu, trükkis ilmuvad need alles 1949. a lõpuks. (Esimene murdekogumisvõistlus toimub 1957. aastal.)

Aastad 1950–1951. Neil aastail püüab selts ellu jääda ja ergutab igati inimeste (eriti koolinoorte) keelealast aktiivsust. Üle Eesti toimuvad murdekorrespondentide seminarid, õpetajate, kultuuritöötajate ja kooliõpilaste instrueerimiskoosolekud. Ajakirjanduses ilmuvad kogumistöe üleskutsed. Heino Ahvenale tähendab see kõik suurt organiseerimistööd, laialdast kirjavahetust iga ürituse eel ja järel, sõnavõttude ettevalmistamist, artiklite kirjutamist, pikki ja väsitavaid sõite kohapeale (sageli jalgrattal).

Kuna KKI-s koostatakse parajasti „Väikest õigekeelsuse sõnaraamatut” (ilmub 1953), jagub jõukohaseid ülesandeid kõigile keelehuvilistele. Tuleb jälgida ja kirja panna häälikulisi ja morfoloogilisi paralleelkeelendeid, sees- ja seestütleva käände kasutust jm. Päevakorda tõuseb töösusalase sõnavara kogumine ja vastavate küsitluskavade koostamine.

Samal ajal on see seltsile väga raske periood. AES võidakse likvideerida, nagu see juhtus juba Õpetatud Eesti Seltsiga (alates 1.07.1950). TA presiidiumi koosolekul (16.02.1950) protokollitakse: „Selts ei ole loonud tööks vajalikku aktiivi ega arendanud küllalt tulemusrikast tööd.” Süüdi on eelkõige seltsi juhatus. Pealegi puudub suunav abi KKI-lt. (AES-il on siiski oma põhikiri ja ta pole instituudiga alluvussuhtes.) Ohust hoolimata tuleb edasi tegutseda. 21.05.1950 toimub Tartus seltsi kavandatud keeleteaduslik konverents, kus käsitletakse Nikolai Marri õpetust keelest. TA Tartu asutuste asepresident Aksel Kipper hindab seda seika positiivselt: „AES on arendanud tegevust ja on eeldused olemas veelgi suuremaks muutuda, muutuda massiorganisatsiooniks, mis aitab keelt edasi arendada. Seda näitab viimane konverents.”

1951. a veebruari algul tutvub AES-i murdekorrespondentide töödega TA president Johan Eichfeld. Eriti vaimustatud on ta Aadu Toomesalu kaastööst ja palub Heino Ahvenal edastada tänu isiklikult enda ja kogu TA nimel (184:95; 10.02.1951). Ometi on 1951. aastal ohtlikult silmapiiril seltsi likvideerimine. Vastav otsus võetakse TA presiidiumis

vastu 31. märtsil ja alles 14. mail saabub AES-ile ametlik teade. 1. novembril esitab Heino Ahven suuliselt vastuväited TA presidendile. Huno Rätsep (1988): „Siis leidis noor vastutav sekretär endas julgust, läks üksinda seltsi nimel Toompeale nende jutule, kes otsustasid ja määrasid, põhjendas, veenis mehena, kes teab, et ei võitle mitte ainult seltsi, vaid oma rahva emakeele eest. Ja ta tuli tagasi võitjana.” Heino Ahven teadis sedagi, mida tähendab vabadusekaotus – oli ta ju viibinud Maardus sõjavangide filterlaagris (oktoober 1944 – juuni 1945).

Kirjaliku protesti esitab AES 14. detsembril (12 lehekülge; kirja projekti koostaja Heino Ahven). Protest on nutikalt sõnastatud, sest osatakse vajutada õigele nupule, mis ainsana võiks peatada alanud protsessi. 1950. aastal oli avaldatud J. V. Stalini teos „Marksism ja keeleteaduse küsimused”. Seepärast: „AES-i juhatus peab vajalikuks nimetada, et just pärast sm. Stalini keeleteaduslike tööde ilmumist on tunduvalt aktiveerunud Seltsi tegevus.” Seik, et seltsil oli ette näidata suur hulk tehtud tööd, vaevalt nii mõjukas saanuks olla.

Sünnib ime. TA presiidiumi koosolekul (19.12.1951) ütleb J. Eichfeld, et likvideerimisotsus oli ennatlik. Ka asepresident Gustav Naan nendib, „et ei oleks õige piirata AES-i tööd, liiati pärast sm. Stalini keeleteaduslaste tööde ilmumist.” Küll aga märgitakse presiidiumi otsuses, mida kõike tuleks edaspidi teha: elavdada korrespondentide võrgu tööd, organiseerida kohapeal loenguid ja seminare, populariseerida korrespondentide saavutusi ja keelealaseid teadustöid ajakirjanduses ja raadios. (Osalt on seda selts juba teinud, osalt jääb mõndagi tuleviku peale.) Seltsi juhatus arutab TA otsust 24.12.1951. Jõulurahu toob kaasa kindlustunde: selts jääb alles.

2. Murdeainese kogumine

Heino Ahven: „Murdeainestiku kogumine on Emakeele Seltsis olnud tähtsal kohal algusest peale. ES-ist sai omal ajal eesti murdeainestiku kogumise ja murdeuurimise keskus” (Km 16: 10). Kui uurimine on täielikult läinud KKI-le, siis kogumistöö murdekorrespondentide abil jätkub. Viimased vajavad asjakohast juhendamist. Tööde läbivaatamisele kaasabki Heino Ahven KKI-st inimesi, kes ise on ühel või teisel murdealal kogunud. Ta võtab aktiivselt osa 1957. a kogumisvõistluse organiseerimisest. Kuigi 1.09.1958 tuleb vanembibliograafi kohale Helju Kaal, kelle hoolde jääb nüüdsest kogumistöö, ei katke Heino Ahvena sidemed ES-i kaastöölistega.

Heino Ahven ise on kogunud tööstusalast murdeteksti Rápina paberivabrikust (trükitis 1970). Ta hoolitseb selle eest, et kirjapanekud oleksid igati usaldatavad. (Transkriptsiooni osas on juhendanud Salme Tanning.) Juulis 1948 paneb ta paberile nelja keelejuhi jutustused ja kontrollib neid veel kord järgmisel aastal. Keelejuhid lisavad nüüd üht-teist või õiendavad vigu ja eksimusi. Trükitult on vana ja uus osa lahus hoitud, säilitatud keeleline varieeruvus. Heino Ahven on illustreerimiseks kasutanud fotosid Rápina paberivabriku arhiivist ja enda omi.

3. Publikatsioonid

Heino Ahven: „Tähelepandav osa seltsi tööst kuulub publikatsioonidele” (Km 16: 3). Pärast sõda püüab selts jätkata Heino Ahvena eestvõttel mõnd vana sarja ja luua uusi.

Algusaegadel oli ES-i põhiväljaandeks ajakiri Eesti Keel (1922–1940). Pärast sõda puudub seltsil oma ajakiri ja kesksele kohale tõuseb Ema-keele Seltsi aastaraamat. Esiköite tegijate hulgast puudub Heino Ahvena nimi, kuigi ta oli selle valmimisega tihedalt seotud. Heino Ahvena eluajal ilmub 31 köidet, pärast surma tema toimetatuna veel kaks.

Esimene sõjajärgne üllitis on „Kogumistö juhendaja eesti keele alal”, mida ilmub kokku seitse numbrit (1949–1958). Need sisaldavad juhendeid, küsitluskavu, mõnel määral ka infot ES-i tööst. Hiljem tuleb selle asemele pisut teiseilmeline Kodumurre (1960–2002, 21 numbrit). Heino Ahven: „„Kodumurre” puhul on meie soov olnud kõnelda senisest mõnevõrra üksikasjalisemalt ja huvitavamalt meie murdekogumisest ja -uurimisest, tutvustada lähemalt paremaid kaastöölisi ja keelejuhte, avaldada mitmesuguseid eriilmelisi kirjutisi keeleteaduse alalt ning lõpuks napisõnaliselt esitada keelelu kroonikat” (Km 16: 4).

1950. aastail hakkab siin-seal (ENSV TA toimetised, ESA) ilmuma pikemaid või lühemaid väljavõtteid murdekorrespondentide kirjapanekuist. Neist tähelepandavaim on A. Toomessalu murdekeelne kirjeldus Laimjala tuulikuist (koos autori täpsete joonistega; ESA I, 1955, 134–146). Autori ja Heino Ahvena kirjavahetusest ilmneb, et viimane on algusest peale olnud ärgitajaks ja nõustajaks (184:102; 15.05.1951; 184:105; 4.07.1951; 194:189–190; 23.08.1952).

Üksteise järel tulevad (vaheaegadega) trükist korrespondentide tekstikogud. Toimetuskolleegiumis on Mari Must (toimetaja), Paula Palmeos ja Heino Ahven (koostaja). Esimesena ilmub „Valimik korrespondentide

murdetekste” I (korrespondendid Endel Mets, A. Toomessalu, Karl Mikhkla, Elfriede Siil (Madi); 1956). Sellele järgnevad teised valimikud: „Pajatusi põhjarannikult” (Gustav Vilbaste, E. Mets; 1957), „Tuulik, kadakas ja leib” (A. Toomessalu; 1969). Heino Ahven: „Olid veel kavas uuedki kogumikud (Võru ja läänemurde alalt ning mujaltki), kuid kahjuks ei ole aeg võimaldanud sellel toimetuskolleegiumil uut köidet käsile võtta. Murdetekstide väljaandmise hoogu on omal määral pidurdanud ka paiguti kehvaks jäänud trükivõimalused (foneetiliste märkide nappus või puudus, käsiladujate vähesus jm.)” (Km 16: 4–5).

Heino Ahvenal jääb pooleli Theodor Saare „Kihnu raamat” (ilmub teiste tehtuna 1998 ES-i toimetiste sarjas 68. numbrina). Seni viimane korrespondentide tekstikogumik on järjekorras kuues: „Kuiss vanal Võromaal eliti” (toimetanud Mari Must, Eevi Ross, Helju Kaal, 2005). See edastab kasutajale Võrumaa kaastöölise väärtuslikud kirjapanekud. Viimased kaks raamatut näitavad ühtlasi, kuidas arvutite tulekuga on minevikku jäänud kehvad trükivõimalused, mille üle kurtis omal ajal Heino Ahven.

Heino Ahven on tegev (sageli toimetaja, toimetuskolleegiumi liige) ka sarja Emakeele Seltsi toimetised juures. See jätkab ennesõjaaegset AES-i toimetiste sarja (1921–1940). Esikteoseks on „Johannes Volde-mar Veski keelelisi töid” (toimetaja Heino Ahven; 1958). Surma tõttu jääb Heino Ahvenal lõpetamata Gustav Vilbaste mahuka käsikirja „Eesti taimenimetused” toimetamine, tehtud muude ülesannete kõrvalt. Kaas-toimetaja Erast Parmasto: „Ei tea õieti keegi, kui palju kordi Heino Ahven juba toimetatud käsikirja uuesti kätte võttis, et veelgi ühtlustada, veelgi esitust korrastada. Lõplikul viimistlemisel jõudis ta 1988. aasta kevadel liigini *Potamogeton lucens* L. Siis tuli tema kord lahkuda ---” (Vilbaste 1993: 13) Väärteos ilmub aastal 1993 ja kannab EST-i järjekorranumbrit 20 (67) (viimase numbri puhul on arvestatud ka AES-i toimetisi). Selle on toimetanud Eeva Ahven, Heino Ahven, E. Parmasto ja E. Ross, keda autasustatakse Eesti Vabariigi teaduspreemiaga aastal 1994.

Heino Ahvenat ei jäta ükskõikseks kirjakeele probleemidki. Tema toimetatuna tulevad trükist „Kirjakeel 1983” (1983) ja „Kirjakeel 1985” (1987).

ES-i publikatsioonidega kaasneb tööhulga pidev kasv. Nagu tunnis-tab Heino Ahven, on tal „tulnud tegelda esimesest publikatsioonist alates (1949) mitte küll kõigi, aga peaaegu kõigi ES-i väljaannetega: kas käsikirja trükikorda panemisel, toimetuskolleegiumi liikmena, tegevtoi-

metajana või ka koostajana. Paljude aastate kestel on just see tööloik nõudnud mu peamise aja” (Km 16: 7).

4. Keelepäevad

Heino Ahven: „Keelepäevade korraldamise mõtte ajendiks oli Teaduste Akadeemia toleaeegse presidendi akad. Johan Eichfeldi soovitus ES-i juhatusele kanda seltsi loenguline tegevus Tartust ja Tallinnast väljapoolle ka teistesse keskustesse” (Km 16: 8).

Esimene keelepäev saab teoks 7.10.1961 Viljandis ja Heino Ahvena eluajal toimub neid 144. Heino Ahven: „Muidugi mõista on ka keelepäevad juurde toonud omajagu tööd, alates konkreetse keelepäeva kava koostamisest (kõigepealt mitmekordsed läbirääkimiste ringid võimalike esinejatega) kuni kutsete trükkimiseni, hiljem nende laialisaatmine kõikidele ES-i liikmetele ja paljudele asutustele ning lõpuks keelepäeva enda teokssaamiseni” (Km 16: 9–10).

Kohapealne nõudlus keelepäevade järele on üsna suur. Ühelt poolt tingib selle kindlasti avar temaatika. Heino Ahven (1983: 10): „Keelepäevade korraldamisel oleme üheks eesmärgiks seadnud otsese ning tiheda kontakti loomise teadliku keeletarvitajaskonnaga. Oleme püüdnud enam või vähem populaarses vormis tutvustada sellele suurele auditoriumile keeleteaduse saavutusi ja ka oma tööd, selgitada ja kommenteerida keelenorme ning aidata kaasa meie keelekultuuri üldise taseme tõstmisele. --- Väga tähtsaks oleme pidanud seda, et keelepäeva programmis oleks vähemalt üks ettekanne kohapealt.” Teiselt poolt on need üritused 1980. aastail tihedalt seotud rahvustunde üldise tõusuga nn teisel ärkamisajal. H. Rätsep (1988): „Keelepäevadest algas rahvaliidumise eesti keele kaitseks.”

Kõrgpunkt langeb aastasse 1988, kui peetakse rekordarv keelepäevi – 18. Teadagi ei saa Heino Ahven neis kõigis enam osaleda, kuid kõnekas on kasvõi tema viimane elukuu – aprill. Ta sõidab Eestimaa ühest otsast teise, et öelda keelepäevade avasõnu. Need on eelnevalt kõigiti läbi mõeldud ja sõnastatud, iga kord erinevad. Et Heino Ahven räägib peast, jääb kuulajale mulje, nagu sünniks sõnavõtt siin ja praegu. Keelepäevad ise: 5.04. Järva-Jaani Kutsekeskkoolis nr 31, 6.04. Maarja Kesk-koolis, 7.04. Tõrva Kesk-koolis, 14.04. teine keelepäev A. Mui nimelises Kingissepa 3. Kesk-koolis, 21.04. Värskas Kesk-koolis. Kodukoha keelepäev jääbki viimaseks. Siinsed avasõnad ütleb Heino Ahven kodus

Räpina murrakus. H. Rätsep (1988): „Ta oli keelepäevadesse kiindunud mõistuse ja südamega, ta ei hoolinud oma ajast ja tervisest.”

5. Muud keele- ja kultuurialased ettevõtmised

Heino Ahvena algatusel tähistab ES oma kauaaegse esimehe Johannes Voldemar Veski 95. sünniaastapäeva keelekonverentsiga Tartus (27.06.1968). Siit saavad alguse iga-aastased J. V. Veski päevad, millest seni viimane (27.06.2004) oli järjekorras kolmekümne seitsmes. Algataja ise saab osaleda kaksikümne korda, edasi jätkavad teised. Valve-Liivi Kingisepp (1989: 140): „J. V. Veski päevast on kujunenud eesti lingvistide regulaarne vabariiklik konverents, ainuke taoline. Järjepidevuse on kindlustanud üldine austus ja lugupidamine keelemehel elutööle, samas ka ES-i juhatuse ja teadussekretäri raugematu hool ja püsivus korraldajana.

Veski päevad on ühendanud eesti keele paljude eri uurimisvaldkondade esindajaid, neil on ettekandeid pidanud nii traditsiooniliste kui ka modernsete uurimissuundade viljelejad. Kuulajad on saanud ettekujutuse eesti lingvistika hetkeseisust konkreetsel uurimisalal.”

1980. aastail elavnevad suhted Tartu ülikooli üliõpilaste keeleringi ja ES-i vahel. Heino Ahvena initsiatiivil kujuneb kenaks traditsiooniks, et Tartu ülikooli ja Tallinna pedagoogikaülikooli diplomandid tutvustavad oma uurimistulemusi ES-i kevadkoosolekuil Tallinnas. Lisaks hakkavad Tartu üliõpilased esinema ka koolide keelepäevadel, KKI noorteadlaste konverentsidel jm.

Võimaluste piires hakatakse ES-is talletama kultuuriloolisi mälestusi. Eriti seoses juubelitega intervjueeritakse üht või teist ES-i liiget. Et intervjuu õnnestuks, tuleb eelnevalt läbi mõelda küsimustik ja hiljem tagada sundimatu vestlus. (Heino Ahven osaleb tihtilugu küsimuste väljatöötajana, intervjueerijana või vajadusel saateteksti autorina.) ESA-s tekitavad isegi rubriigid „Memuaarilist” ja „Kultuuriloolist”. Osa mälestusi ilmub „Kodumurdes”, J. V. Veski omad eraldi raamatuna („Mälestuste raamat”; 1974).

Heino Ahvena teene on seegi, et praegu saab taas laiemalt kasutada Ferdinand Johann Wiedemanni eesti-saksa sõnaraamatut. 1974. aastal anti see välja Jakob Hurda redigeeritud 2. trüki (1893) järgi. Kasutusjuhendi on kirjutanud Heino Ahven, kes selgitab, kuidas õigesti mõista sõnaraamatu transkriptsiooni.

6. Heino Ahvena kirjutised

Heino Ahvena häid eeldusi teadustööks näitab tuumakas artikkel „Märkmeid kirjakeele sõnavara ulatusest F. J. Wiedemanni eesti-saksa sõnaraamatu esimeses trükis” (1959). See põhineb diplomitööl, mille eesmärgiks oli kontrollida, kuivõrd sõnaraamatus tegelikult kajastub toleaege kirjakeele sõnavara. Nagu märgib autor, sai ta läbi vaadata vaid väikese osa ilmunud kirjavarast (raamatud, ajalehed). Ta on jälginud eeskätt loodusteaduslikku sõnavara, mis kasvas 19. sajandi keskpaiku eriti jõudsalt. Lisandusid uued mõisted, mis vajasisid keelelist vormistust. Selle kõrval on Heino Ahven pidanud silmas ka ühiskondlik-poliitilist ja kultuurialast sõnavara. Kõik esitatud sõnad on rühmitatud mõistealati.

Tegemist on põhjaliku ja töömahuka uurimusega. Kõigepealt tuli lugeda lehekülgede kaupa toleaeget kirjanust, et leida vajalikud sõnad. Seejärel oli vaja need välja sedeldada (koos allikaviidetega) ja otsida F. J. Wiedemanni sõnaraamatu vasteid erinevate märksõnade alt. Et teaduskeelt pole veel korrastatud, võib samaaegselt käibida mitu erinevat sõna. Nii märgib planeeti (Heino Ahvena järgi) Perno Postimehes *käija täht*, sõnaraamatus neologism *plaaneet* (praegune kirjaviis siin ja edaspidi – H. N.). Kahe silma vahele on jäänud siiski märksõna *täht*, kus leiduvad järgmised nimetused: *kõndiv, liikuv, rändaja, rändav, reisija täht*. Kokkuvõtteks tõdeb autor: „Vähendamata akadeemik F. J. Wiedemanni kapitaalse eesti-saksa sõnaraamatu väga suurt tähtsust, tuleb konstateerida, et F. J. Wiedemann ei ole suutnud läbi töötada kogu toleaeget eestikeelset kirjanust ja seetõttu ei sisalda tema sõnaraamatu esimene trükk täielikult tolle ajastu eesti kirjakeele sõnavara.”

Edaspidi ei saanud Heino Ahven enam kahjuks tegelda teadustööga. Palju aega nõuab kirjavahetus eri isikute ja asutustega. Näiteks teavitab ta detailselt A. Toomessalu, kuidas komandeeringuga sõita Tartu AES-i üldkoosolekule (184:114; 13.10.1951). Ta visandab A. Toomessalu esinemise Orissaare rahvamajas (194:182; 26.02.1952), teeb täiendusi ja muudatusi tema Tallinna keeleteadusliku sessiooni ettekandes (200:133; 30.05.1953; 200:135; 6.06.1953). Koos ES-i juhatusega vaatab ta läbi Marta Mäesalu Tartu keeleteadusliku konverentsi ettekande ja annab mõned soovitusid (220:89; 4.12.1956).

Lugedes kirjavahetust murdekorrespondentidega, imetled tahtmatult Heino Ahvena pedagoogitalenti. Ta oskab leida sobiva sõnastuse nii täiskasvanu kui koolilapse puhul, suudab vältida teravat tooni isegi siis, kui teda ennast on ägedalt ja alusetult süüdistatud.

Pidevalt on vaja koostada mitut laadi tarbeteksti, nagu ülevaated ES-i tegevusest, murdekogumise üleskutsed, küsitluskavad, tähtpäevakirjutised jm. Heino Ahven on kirjutanud mitmed juubeliartiklid ja nekroloogid, osalt kohusetundestki, kui keegi teine pole seda vaevunud tegema. Viimati mainitud kirjutistes on ta väljendusviis kammitssetum. Kui aga isik on talle lähedane/lähedasem, toob Heino Ahven välja need omadused, mis võivad samahästi iseloomustada teda ennastki. Paar näidet: „Sina, Jaak Simm, jääd meie mälestustesse kui väga töökas ja kohusetundlik, väga armastusväärne ja abivalmis, alati rõõmsanäoline töökaaslane” (Ahven 1986a: 101). „Marta Mäesalu lummas oma vaimuerksusega, oma andumusega töösse ja võrratu elumõistmisega. --- Ta on suutnud väga palju” (Ahven 1986b: 231).

Väga südamlikud ja meeleolukad on mälestusread Arvo Ratasest. Lugemisel tajud, et Heino Ahven on neisse pannud iseenda – oma töökspidamised ja väärtushinnangud. Helju Vals (1974) on tõdenud, et „kirjanduslik portree nõuab meisterkirjutajat”. Ja seda Heino Ahven ka oli. Temagi nagu A. Ratasest „oli väga hea keelevaistuga ja tal oli hea eesti keel” (Ahven 1988). Otto Alexander Webermann (1956) nendib Kalju Ahvena luulekogu saatesõnas: „Varakult tärgand kirjandusliku andega Heino Ahven kirjutas nii luulet kui proosat, tema luuletusi oli ilmund (Tartu Õpetajate Seminari päevil – H. N.) „Tuleviku Radades” ja ta kuulus kirjandusliku rühmituse „Tuulisui” asutajate hulka.” Kolme venna – Kalju, Heino ja Lembitu ühine luulekogu „Kolm Ahvenat” ilmub 2002. aastal (koostaja Eeva Ahven).

7. Tegevusest väljaspool ES-i

Teenekas laulumees Heino Ahven on Tallinnas osalenud kõigepealt TA segakooris, seejärel 1958. aastast peale TA meeskooris. Ta on viimase asutaja- ja eluaegne juhatuse liige ning pikki aastaid ka kroonikakirjutaja. Ühtlasi on ta siingi algatajarollis. „Alles me kavandasime töid, mida kõike teha Heino Ahvena õlul,” ütleb koori esimees Heino Ross ärasaatomissõnades (Kull 1991).

Heino Ahven on Teadlaste Maja asutajaliige ja maja nõukogu kultuurikomisjoni aseesimees. Tema eestvõttel toimuvad Friedebert Tuglase Majamuuseumis – ligi kümne aasta jooksul – huvitavad ja sisukad kohutumisõhtud. M. Must (1989): „Ühtekokku on selles vestlusringis Teadlaste Maja liikmeile esinenud üle kuuekümne meie maineka luuletaja ja

proosakirjaniku. Nende kohtumiste ettevalmistamisel tutvus Heino Ahven põhjalikult iga esineja elukäigu ja loominguga ning tänu tema asjatundlikkusele ja erilisele taktile valitses neil õhtuil alati vahenditu ja sundimatult avameelne õhkkond.” See aga tähendab, et õhtujuht pidi eelnevalt väga palju lugema, loetusse süvenema ja loetut endale lahti mõtestama. Ainult nii sai ta esile tuua iga kirjaniku omapära.

8. Hinnangud Heino Ahvenale

Keelehuviline Mihkel Paugus Karjast (183:132; 22.05.1951): „--- olen imestunud Teie haruldasest kohusetundest ning abivalmidusest, mille eest Teid tuleb tõsiselt tänada, teenitult kiita.”

Arnold Kask (1983): „Ja peame lausa imestama, kuidas Emakeele Seltsi töötajate väike rühm eesotsas teadusliku sekretäri Heino Ahvenaga ja murdekorrespondentide võrgu juhendaja Helju Kaaluga on suutnud teha nii suurt organiseerimistööd, rääkimata rohkem vaeva nõudvast tehnilisest tööst. Selle eest neile suur tänu.”

H. Rätsep (1988): „Heino Ahven jääb kõigi meie mälestusse rõõmsameelse, tasakaaluka, taktitundelise, sõbraliku inimesena, Emakeele Seltsi hoidja isana, keelepäevade hingestatud juhina.”

M. Must (1989): „Olgu kus tahes või kellena tahes töötades, alati suhtus Heino Ahven oma ülesannetesse erakordse missioonitundega. Talle oli omane suur algatusvõime ja ideerohkus, mida kroonis visadus ja töökus kavatsetu elluviimisel. --- Kui tarvis, siis oli ta ka võitleja. Ühtviisi hästi valdas ta nii sõna kui sulge. Tema esinemisi iseloomustas lõõvus, range loogika, peen huumor ja elegants, käitumist galantsus ja tagasihoidlikkus, mis iialgi ei seadnud esikohale omaenda isikut.”

H. Ross (Kull 1991): „Heino Ahvenas realiseerus meie rahva kaks põhilist unistust: sügav haridus ja tõeliselt vaba vaimsus ning kultuurisus.”

9. Kokkuvõte

Luuletuses „Sõidan kiirustavas bussis” („Kolm Ahvenat”, 2002) küsib Heino Ahven iseendalt: „--- kas sa siiski oled teinud, mida lubaksid su võimed, / kas sa suure aja vaipa oled koonud oma lõimed? / Vasta!”

Ma ei tea, kuidas vastanuks küsija ise. Ometi peaks eespool toodust ilmnema, et tehtud on väga palju, võideldud õige asja eest kui vaja. Heino Ahven võinuks õigusega öelda: „Emakeele Selts – see olen mina.” Ta

ei tee seda kunagi. Alati leiab ta võimaluse rõhutada, et tema kõrval on olnud abimehi, ja tänada teisi. Tema algatused ES-i töös on kandnud vilja ja jätkuvad teiste toel (nt J. V. Veski päevad, üliõpilaste esinemised Tallinnas), kui aja enda nõuded ja võimalused pole muutunud (nt keelepäevad).

Väga tihti pidi Heino Ahven olema sõna otseses mõttes ratastel (jalgrattal, bussis, rongis), et pendeldada ametiasjus Tartu ja Tallinna vahet, osa võtta mitmesugustest koosolekutest, seminaridest, keelepäevadest jne. Kõik see röövis aega ja energiat. Me unustasime, et ES-i teadussekretäril oli ka pere, kus kasvamas tütar ja poeg. Meid häiris, et kõik ei teostunud otsekohe, vaid mõningase ajanihkega. Me ei näinud, et ülesannete hulk oli ammu kasvanud ühe inimese jaoks liiga suureks.

Olen kindel, et ilma kodu toetuseta ei oleks Heino Ahven saanud nii jäägitult pühenduda ametitööle ega oma hobidele.

Täname teid, Eeva Ahven, selle eest!

HELMINEETAR

Kirjandus

- Ahven, Heino 1952.** Akadeemilise Emakeele Seltsi murdekorrespondentide tööst. – Eesti NSV Teaduste Akadeemia toimetised 2, 1. kd, 124–126.
- Ahven, Heino 1954.** Emakeele Seltsi korrespondentide murdetekstidest. – Eesti NSV Teaduste Akadeemia toimetised 4, 3. kd, 608–618.
- Ahven, Heino 1955.** Emakeele Seltsi tegevusest sõjajärgseil aastail (1945–1954). – Emakeele Seltsi aastaraamat I. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 5–26.
- Ahven, Heino 1959.** Märkmeid kirjakeelse sõnavara ulatusest F. J. Wiedemanni eesti-saksa sõnaraamatu esimeses trükis. – Emakeele Seltsi aastaraamat IV, 1958. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 28–47.
- Ahven, Heino 1970.** Vanade paberitööliste juures. Murdepudemeid Räpinast. – Emakeele Seltsi aastaraamat 16, 1970. Tallinn: Eesti Raamat, 259–272.
- Ahven, Heino 1983.** Emakeele Seltsi 70 keelepäeva. – Emakeele Seltsi aastaraamat 26/27, 1980/1981. Tallinn: Eesti Raamat, 10–17.
- Ahven, Heino 1986a.** Kurb laupäev. Lahkumissõnu Jaak Simmile. – Kodumurre 16. Tallinn, 99–101.
- Ahven, Heino 1986b.** Marta Mäesalu. *In memoriam* (1893–1984). – Emakeele Seltsi aastaraamat 30, 1984. Tallinn: Eesti Raamat, 231–232.
- Ahven, Heino 1988.** Mälestusridu Arvo Ratasest. – Emakeele Seltsi aastaraamat 32, 1986. Tallinn: Eesti Raamat, 122–134.
- Ahven, Kalju 1956.** Kas mäletad? Luuletusi 1939–1946. Toimetanud Otto A. Webermann. Stockholm: Vaba Eesti.
- Emakeele Seltsi argipäev. – Kodumurre 16. Tallinn, 1986, 3–12.
- Kask, Arnold 1983.** Emakeele Seltsi viimase aastakümne tegevusest. – Emakeele Seltsi aastaraamat 26/27, 1980/1981. Tallinn: Eesti Raamat, 6–9.
- Kingisepp, Valve 1989.** 20 J. V. Veski päeva. – Emakeele Seltsi aastaraamat 33, 1987. Tallinn: Eesti Raamat, 140–143.
- Kingisepp, Valve 1999.** Pool sajandit üliõpilaste keeleringi. – Emakeele Seltsi aastaraamat 43, 1997. Tartu, 109–131.
- Kolm Ahvenat. Kalju, Heino, Lembitu luulet. Tallinn, 2002.
- Kull, Rein 1991.** Heino Ahven (11.11.1919 – 22.04.1988). – Emakeele Seltsi aastaraamat 34, 1988. Tallinn: Eesti Raamat, 134–138.
- Must, Mari 1989.** Heino Ahvenat mälestades. – Kodumurre 21. Tallinn, 3–10.
- Ross, Eevi 1999a.** Mõni oluline lehekülj Emakeele Seltsi ajaloost (I): katse selts likvideerida. Kiriusutelu Eeva Ahvenaga. – Keel ja Kirjandus 2, 114–119.
- Ross, Eevi 1999b.** Mõni oluline lehekülj Emakeele Seltsi ajaloost (II): sundkolimine Tallinna. Kiriusutelu Eeva Ahvenaga. – Keel ja Kirjandus 4, 269–275.

- Rätsep, Huno 1988.** Heino Ahvena mälestuseks. – Keel ja Kirjandus 8, 511.
- Tender, Tõnu 2000.** Emakeele Seltsi keelepäevad 1961–1999: trepp elevandi-
luust tornist maale. – Emakeele Seltsi aastaraamat 44–45, 1998–1999. Tar-
tu, 123–135.
- Toomessalu, Aadu 1955.** Laimjala tuulikutest. – Emakeele Seltsi aastaraamat
I, 1955. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 134–146.
- Vals, Helju 1974.** Inimene ja sõnad. – Keel ja Kirjandus 2, 110–112.
- Vilbaste, Gustav 1993.** Eesti taimenimetused. (= Emakeele Seltsi toimetised
20 (67).) Tallinn.

ÜKS TEADUSLIK TÕSILUGU

Kokku tuli teadusliku ühingu teaduslik nõukogu ehk juhatus ehk presiidium, nii kuidas keegi just ütelda tahab. Koos oli inimesi kümnekond: akadeemikud, professorid ja dotsendid, doktorid ja teaduste kandidaadid. Ainult üks mees oli ilma igasuguse tiitli ja kraadita. See lihtne mees oli ühingu teaduslik sekretär – ei liiga noor ega liiga vana, n.ö. mees oma parimates aastates.

Istusid need akadeemikud ja dotsendid, doktorid ja kandidaadid ümber laua ja arutasid ühingu asju, eriti tegevusplaani: mida trükki anda, mida kusagil kõnelda (kui kõnelda), mida koguda (kui koguda) jne. jne. Laual oli nende ees mitu teadusliku töö käsikirja – õhukesi ja pakse. Üks oli 100 lk., teine tsutike rohkem jne. Üks aga köitis kõigi tähelepanu – 1200 lk. ja pisut pealegi: „Loomariigi arengulugu putukast elevandini ning inimkonna osa selles”.

Akadeemikud ja professorid kratsisid kukalt: küsimus oli lõppude lõpuks selles, mis sel aastal valmis saab ja kes need valmis teeb. Esimene käsikiri (100 lk.). Kaaluti ja vaagiti ja arvati üksmeelselt – teaduslik sekretär. Ja olgu suveks valmis.

Teine käsikiri – 400 lk. Teaduslik sekretär on sellega juba tegelnud. Las teeb valmis lõpuni. Tähtaeg – juulikuu!

Esimesed käsikirjad läksid lihtsalt ja libedalt. Vasturääkijaid ei olnud. Tuli kolmas ja kõige paksem – seesamane loomariigi evolutsioon oma 1200 lehekülje ja muuga. Töö oli valmis oma olemuselt, ainult veel üks kord (või ka kaks korda, kui vaja) põhjalikult leht-lehelt läbi vaadata, redigeerida, kärpida, peatükke ümber tõsta, parandada – siis masinasse ja siis üksnes veel uuesti üle lugeda! Lihtne töö! Aga kes teeb? Otsiti inimesi, vaeti kandidaate.

Akadeemikud ja professorid langesid kohe välja – nendel on tööd palju. Teaduste kandidaadid langesid ka välja: kes teeb doktoritööd, kes tõlgib, kellel on muu lisatöö, et väiksele palgale lisa teenida...

Keda ometi selle töö peale panna? Putukad ja elevandid 1200-l leheküljel ootavad!

Üks professoreist, prillideta ja tõsine mees, andis töö avaldamiseks suurepärase idee: teises linnas on suur teaduslik instituut mitmekümne inimesega. Mis nad seal teevad? Parem rakendada selle instituudi osa-

kondadest 10–20 inimest kõnesoleva monumentaalse teose redigeerimiseks. See oleks neil käkitegu!

Teaduslik sekretär paotas korraks suu: „Meid on toimetuskolleegiumi järele jäänud ainult kolm. Kas ei saaks kolleegiumi suurendada? Kas seltsimees professor,” sekretär pöördus heade nõuannetega helde professori poole, „kas seltsimees professor ei tuleks ka toimetuskolleegiumi?”

Jutt lõigati katki: professoril on tööd niigi palju, uusi kohustusi ei või võtta. Teisi ka ei ole toimetuskolleegiumi panna (vt. põhjused eespool!).

Teaduslik sekretär jäi vait, teaduslik nõukogu aga võttis hoogu. Vaimustatult kuulati sellesama professori selget, asjalikku ja taibukat formuleeringut:

„Ühingu teaduslik nõukogu teeb teaduslikule sekretärile ülesandeks leida teise linna instituudi osakondadest need 10, 15 või 20 inimest, keda on vaja käsikirja redigeerimiseks, organiseerida nad tööle, näidata töö kätte, juhendada, pärast nende tööd kontrollida ja ühtlustada!”

Teaduslik nõukogu ühmatas heameelest: niisugune kuldne ettepanek! Ikkagi professori taip!

Kõik olid ettepaneku poolt! Teaduslik sekretär nagunii ei kirjuta väitekirja ega tee ka haltuurat. Ja või tal seda vajagi on, naine kõrge palga peal! Sekretär organiseerib ja teeb. Tal aega küll! Käsikiri olgu valmis juunis, et jääks veel aega ümber kirjutada.

Ühingu tegevusplaani arutelu jätkus. Oli vaja esitada ülevaade ühingu tegevusest viie aasta jooksul! Kes teeb? Muidugi teaduslik sekretär. Ta nagu selle sees. Tähtaeg – – Kõik läks edasigi sujuvalt. Konverentse missuguseid, koosolekuid peoga peale!

Viimaks jõuti tegevusplaani viimase punktini. Teaduslik sekretär oli selle paberile pannud (see oli kõigil ees) nõnda:

„Mis saab teadusliku sekretäri tööst (väitekirjast) „Inimsus ja meie omavahelised suhted”? Et asi nihkuks, oleks vaja sellele pühendada vähemalt 1 nädal kuus (aastas umbes 3 kuud).”

Vaikus.

Vaikus.

Teaduslik nõukogu ehk juhatus oli mõnda aega tumm. Mis sa ütled, ka putukas, kõige enam ehk kalapojuke, – tema teeb ka häält! Kas räägiti väitekirjast? Kuulsite?

Viimaks välgatasid eemalt akna juurest ühe teaduste kandidaadi prillid:

„Selge! Me oleme sekretärile teinud seni hirmsat ülekohtu ja pole

lasknud tal seni oma väitekirja teha. See töö on tähtis ja selleks tuleb aeg leida!”

Ärganud südametunnistus aga suruti kohe maha, muljuti puruks (või vähemalt mõlklikuks). Laua juurest välgatasid võimukalt teised prillid, samuti kandidaadi omad: töö – see „Inimsus” ja muu – plaanist ära võtta, radeerida, kustutada! Teaduslik sekretär ei tee seda tööd eluilmaski valmis. Ta võtab endale igasuguseid muid ülesandeid ning kohustusi ja ei tee seda, mida vaja. Nagu tänagi – igasse toimetuskolleegiumisse trügis sisse! Plaanist maha!

Vaieldi ja mõeldi, kas lasta sel putukal, kõige rohkem – kalapojal, seda tööd teha või ei. Võiks ju lastagi, mis suurt kahju ühing sest ikka saab, aga kust leida aeg?

Kus häda kõige suurem, seal abi kõige lähem. Hiilgav idee tuli kolmandale prillidega kandidaadile:

- a) teaduslikul sekretäril on korraline puhkus – see on 1 kuu!
- b) Teaduslikul sekretäril on mullune puhkus saamata – see on veel 1 kuu!
- c) Küll me ühe kuu veel leiame – ongi 3 kuud käes!

Kõigile meeldis hiilgav mõte. Vaat kus! Ise kandidaat, aga doktori taip!

Ainult sekretär, see putukas või kalapoeg, liigutas oimusid, maigutas suud ja lõpuks kraaksus argliku häälega:

„Vaadake, austatud professorid, doktorid ja kandidaadid, mul on niisugune põrgulikult hull iseloom, et puhkuse ajal tahaksin nagu paar nädalat oma naise ja lastega mererannas olla...”

See piiratud maailmavaadet ilmutav vastuväide löödi põmdi! ümber: „Või mererannas olla! Kes siis töö teeb?”

Prillidega professor teatas pidulikult: „Ma olen 60-aastane, kuid mul ei ole veel olnud vajadust puhkuse järele. Ise olete noor mees, kas Teil häbi ei ole!”

Nõukogu heldis siiski:

„Noh, olgu, kaks nädalat naise ja lastega! Jääb järele veel kaks ja pool kuud! Sellest vist piisab?”

Teaduslik nõukogu aplodeeris: suurepärane ja sirge ettepanek! Doktorid lõid laksti! käega vastu laupa – missugune salomonlik tarkus ja arukus kiirgab me laupadest!

Putukas, see sekretär, ainult ägises. Ta suu vajus üllatusest ammuli ja sõnad ei tõusnud kurkugi. Siis käis kramp läbi lõualuude ja putuka ham-

bad plaksatasid kokku... On võimalik, et sel silmapilgul tekkisid talle pähe esimesed hallid juuksed.

Teaduslik nõukogu oli säravas, kosmosesajandile väärilises meeleolus. Silmad hiilgasid ja paletel oli rahu ja rõõm. Plaan oli koos ja see sai suurepärase. Tähtjad määratud ja kõik! Võis ainult nentida vabatahtliku ühingu ühiskondliku töö erakordselt kõrget taset! See oli tõusnud kõrgeimale astmele!

Akadeemikud, professorid, doktorid ja kandidaadid tõusid ja lahkusid toast reipalt lauldes marssi „Julgesti vennad nüüd tööle...”

Putukas aga hakkas lappama 1200-leheküljelise käsikirja lehekülgi ja kratsis kukalt...

Happy end.

Kirjatükiga hakkama saanud

HEINO AHVEN

Tartu-Tallinn

12.04.–14.04.1964

Mrs Kadurliu Tõnleju

Korras tuli Kadurliu Tõnleju Kadurliu nõuajaga elu juhatas elu presidendum, mis uudas veigi just itelbe tahab. Koos oli inimesi viimseomad: academiomad, profenomad ja doktendid, doctendid ja teadurid vandidaadid. Ainult üks mees oli oma parajuse kiti ja veadita. See lühike mees oli Tõnleju Kadurliu sekretär - ei liiga noor ega liiga vana, n.ö. mees oma parimales aastates.

Tõnleju need academiomad ja doktendid, doctendid ja vandidaadid ümber lüüa ja autendid Tõnleju aija, utaga, eita tegemiseplaanid: mida hüüas anda, mida usagil nõhelda (kui nõhelda), mida usguda (kui usguda) jne. jne. Laval oli nende ees mitu ~~teadurliu~~ teadurliu töö värsiriga - õhuvõrgi ja parise. Mee oli 100 lu, kine kine rühmitus ^{ja} üks aga näitis usagi tähelepanu - 1200 lu ja piisut peale:; loomariigi; arengulise puhuvast elerandini ning inimmõnna osa selles.

Academiomad ja profenomad vabandid unvalt: viimneus oli lõppude lõpuus selles, mis sel aastel valmis tead ja kes need valmis tead. Esimene värsiri (100 lu). Kaaluti ja vaagiti ja areati.

Kis Nõmmege heldis siiski:

"Noh, olgu, vaus nädalat naire ja lastega!
Jäät järelle veel vaus ja pool unud! Sellest
nist piisab?"

Teaduslin nõmmege aplodeenis: suurepärase
ja siige ettepanee! Lõntaud tõi väga vasts
lausti! Väga vasts laupa - mimmugune salaman-
eie tantsus ja annus uingab me laupadest!

Puhmas, se xuebit, ainult käigis. Ta
sua vajus iltahast ammuli ja vased ei
tõumud vuvuugi. Siis näis kramp läbi
lõualunde ja putina hambad plauratand
nooru... On võimalik, et se olmapolgu
seuuisid teile pähe emmed hallid juused.

Teaduslin nõmmege oli snavas, romase-
spondile väandras meeleolus. Silmad hiigant
ja peletel oli vahu ja ^{veem}õnn. Pleam oli vaas
ja se sai suurepärase, Tähtajad määratid
ja võin! Võis ainult nentida vahatahtliim
iühingu inimondliim töö erandiselt uiget
taret! Se oli tõumud vägevimele arvnele!

Heademimud, profemud, dentaud ja vandi-
daded tõumud ja lahurud trest repalt
lauldes nantsi, fulgerti vauded niid tõela...

Puhmas aze haavas lappama 1200 lehe-
väljilix väsimirja lehemilgi ja vaksis unuvalt...

Happy end.

Tärki - Tallinn
12.04 - 14.04.1981.

Kirjapühiga haavama saanud
Sleino Shuen.

EMAKEELE SELTSILE 2004. AASTAL SAADETUD VÕI KINGITUD KIRJANDUS

Ajakirjad, kogumikud ja aastaraamatud

Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat. Trt.

XLIII. 1999. 259 lk.

XLIV. 2000. 310 lk.

XLV. 2001. 256 lk.

XLVI. 2002. 250 lk.

XLVII. 2003. 304 lk.

Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat IX (36). 2003. Tln, 2004. 146 lk.

Estonian Academy of Sciences Year Book IX (36). 2003. Tln, 2004. 145 lk

Forseliuse Sõnumid. B. G. Forseliuse Selts. **1995/1.**

Kansalliskirjasto. Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. /Helsinki/
2003. 3, 4, 5, 6. **2004.** 1, 2, 3, 4, 5–6.

Kirjallisuudentutkijain Seuran Vuosikirja. 56. 2003. Laji, tekijä, instituutio. Toimittaneet Tuomo Lahdelma, Risto Niemi-Pynttäre, Outi Oja, Keijo Virtanen. Helsinki, 2004. 336 lk.

Neuphilologische Mitteilungen. Neuphilologischer Verein in Helsinki.
CIV. 2003. 2, 3, 4. **CV.** 2004. 1, 2.

Sananjalka. Suomen Kielen Seuran vuosikirja. **45.** 2003. Turku, 2003. 209 lk.

SKY Journal of Linguistics. 16. 2003. Suomen kielitieteellisen yhdistyksen aikakauskirja. /Åbo, 2003./ 271 lk.

Studia Fennica. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ethnologica. 8. Memories of My Town. The Identities of Town Dwellers and Their Places in Three Finnish Towns. Edited by Anna-Maria Åström, Pirjo Korhokangas & Pia Olsson. /2004./ 249 lk.

Folkloristica. 14. Creating Diversities. Folklore, Religion and the Politics of Heritage. 2004. 307 lk.

Virittäjä. Kotikielen Seuran aikakauslehti. **2003.** 3, 4. **2004.** 1, 2, 3.

Muid väljaandeid

- Artikleid ja arhivaale. III.** Koostaja Helgi Vihma. Tln, 2004. 191 lk.
(Keeleuuenduse kirjastik B5.)
- Atlas linguarum europae /ALE).** Volume I. Sixième fascicule. Cartes.
/Roma/ 2002.
- Atlas linguarum europae (ALE).** Volume I. Sixième fascicule.
Commentaries. /Roma/ 2002. 220 lk.
- Dissertationes Linguisticae Universitatis Tartuensis.** Trt: Tartu University Press.
2. Tenjes, Silvi. Nonverbal means as regulators in communication: sociocultural perspectives. 2001. 212 lk.
5. Vainik, Ene. Lexical knowledge of emotions: the structure, variability and semantics of the Estonian emotion vocabulary. 2004. 165 lk.
- Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis.** Trt: Tartu University Press / Tartu Ülikooli Kirjastus.
7. Kaalep, Heiki-Jaan. Eesti keele ressursside loomine ja kasutamine keeletehnoloogilises arendustöös. 1999. 157 lk.
10. Habicht, Külli. Eesti vanema kirjakeele leksikaalsest ja morfosüntaktilisest arengust ning Heinrich Stahli keele eripärast selle taustal. 2001. 290 lk.
11. Teras, Pire. Lõunaeesti vokaalsüsteem: võru pikkade vokaalide kvaliteedi muutumine. 2003. 153 lk.
12. Parve, Merike. Väited lõunaeesti murretes. 2003. 156 lk.
13. Help, Toomas. Sõnakeskene keelemudel: eesti regulaarne ja irregulaarne verb. 2004. 234 lk.
14. Laanekask, Heli. Eesti kirjakeele kujunemine ja kujundamine 16.–19. saj. 444 lk.
- Eesti keele arendamise strateegia 2004–2010.** Trt, 2004. 43 lk.
- Eesti kirjakeele seletussõnaraamat. VI köide. T–V.** 4. vihik. Eesti Keele Instituut. Tln: Eesti Keele Sihtasutus, 2004.
- Eesti murded ja kohanimed.** Toimetaja Tiit Hennoste. Tln: Eesti Keele Sihtasutus, 2002. 320 lk.
- Eesti murrete sõnaraamat. III /köide/.** Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut. Tln.
14. vihik. 2003.

15. vihik. 2004.
- Hint, Mati. **Eesti keele foneetika ja morfoloogia**. Süvaõpik. Viies, ümbertöötatud trükk. /Tln:/ Avita /2004./ 319 lk.
- Juhannus ajallaan**. Juhlia vapusta kekriin. Toimittanut Juha Nirkko. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2004. 192 lk.
- Kallasmaa, Marja. **Läänemurde loodus- ja viljelusnimed**. Toimetanud Eevi Ross. Tln: Eesti Keele Sihtasutus, 2003. 196 lk. (Eesti Keele Instiut.)
- Kansanelämän kuvauksia**. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
51. Aikio, Niilo. Liekkejä pakoon. Saamelaiset evakossa 1944–1945. 2000. 202 lk.
64. Se minkä jaksat kantaa. Karjalaisten naisten ja miesten elämäkertoja. Toimittanut Minna Kilkki. 2004. 482 lk.
- Keelehärm**. Eesti keele probleemseid piirkondi. Helle Metslang, Ingrid Krall, Renate Pajusalu, Kristi Saarso, Elle Sõrmus, Silvi Vare. Tln: TPÜ Kirjastus, 2003. 179 lk. (Käsiraamat.)
- Keevallik, Leelo. **From Interaction to Grammar**. Estonian Finite Verb Forms in Conversation. Uppsala, 2003. 270 lk. (Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica Upsaliensia. 34.)
- Lauseliikmed eesti keeles**. (Toimetanud Liina Lindström.) Trt 2004. 91 lk. (Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli preprintid. 1.)
- Leppik, Eduard. **Minu raamat**. 2004. 161 lk.
- Libiešu gadagrāmata**. Līvlist āgastrōntōz. 2003. Lībīešu krasts 2003. gads.
- Lähivertailuja 14**. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Oulussa 3.–4. toukokuuta 2003. N:o 23. 2004. 70 lk.
- Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki**. Helsinki: Société Néophilologique.
- LXIII**. Etymologie, Entlehnungen und Entwicklungen. Festschrift für Jorma Koivulehto zum 70. Geburtstag. 2004. 489 lk.
- LXIV**. Minna Nevala. Address in Early English Correspondence: Its Forms and Socio-Pragmatic Functions. 2004. 303 lk.
- O'Dell, Michael. **Intrinsic Timing and Quantity in Finnish**. Tampere, 2003. 128 lk. (Acta Universitatis Tamperensis 979.)
- Opuscula Uralica**. Finsk-ugriska institutionen. Uppsala universitet.
6. Hanna Lidberg. Johannes Tornæus & Manuale Lapponicum. 2002. 42 lk.
7. Ulrika, Djärv. De första samiska ordböckerna – mission och

- upplysning. 2003. 54 lk.
- Pajusalu, Karl jt. **Eesti murded ja kohanimed.** Toimetaja Tiit Hennoste. Tln: Eesti Keele Sihtasutus, 2002. 320 lk.
- Pajusalu, R., Tragel, I., Veismann, A., Vija, M. **Tuumsõnade semantikat ja pragmaatikat.** Trt, 2004. 134 lk. (Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised. 5.)
- Patterson, Francine & Linden, Eugene. **Koko – puhuva gorilla.** Helsinki, 1987. 218 lk.
- Peegel, Juhan. **Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärssides.** Teine läbivaadatud ja ühtlustatud trükk. Tln: Eesti Keele Sihtasutus, 2004. (Eesti Keele Instituut, Eesti TA Emakeele Selts.)
- Pieni vauvakirja.** Valikoima suomen kansan taikoja, enteitä ja uskomuksia. Toimittanut Satu Heikkinen, kuvittanut Veera Näsänen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2004. 94 lk.
- Piiblikonverentsid ja keelevaidlused.** Põhjaeestikeelse Piibli tõlkimise ajaloost (1686–1690). Allikapublikatsioon. Koostanud Leino Pahtma, Kai Tafenau. Toimetanud Jürgen Beyer. Trt: Eesti Ajalooarhiiv, 2003. 307 lk.
- Põhjala tähistel.** Nr 30. Soome Sõjaveteranide Eesti Ühendus. 2003. 46 lk.
- Rannut, Mart; Rannut, Ülle; Verschik, Anna. **Keel. Võim. Ühiskond.** Sotsiolingvistika ja keelepoliitika õpik. Tln: TPÜ kirjastus, 2003. 370 lk.
- Rannut, Ülle. **Mitteverbaalsed strateegiad ja keeleline rikastamine teise keele õppes.** Metoodikavihik eesti keele kui teise keele õpetajale. Tln: TPÜ kirjastus, 2003. 109 lk.
- Rapportserie.** Finsk-ugriska seminariets. Göteborgs universitet.
- 1/1997.** Ott Kurs. Ingermanland – den brutna landförbindelsen mellan Estland och Finland. 15 lk.
- 2/1998.** Eduard Vääri. Liverna och deras språk. 29 lk.
- 3/1999.** Eric De Geer. Svenska vetenskapliga och dokumentära arbeten om och av ingermanländarna. Kommenterad bibliografi med analys. 77 lk.
- 4/1999.** Wladimir Kokko. Ingrian Finns and the Quirks of Soviet and Post-Soviet Nationality Policy. 29 lk.
- 5/2000.** Virve Raag. Vepserna och deras språk. 47 lk.
- 6/2000.** Eric de Geer. Ingermanland, vad är det och vilka är ingermanländarna? En geopolitisk historia. 57 lk.

- 7/2000.** Raimo Raag. Folk och språk i Estland. 25 lk.
- 8/2001.** Virve Raag. Voterna och deras språk. 27 lk.
- 9/2002.** Silvia Õispuu. Problems of historical consciousness and integration of the Russian-speaking people into Estonian society. 19 lk.
- 10/2002.** Pentti Käppi. Karelens historia under 1800- och 1900-talen. 56 lk.
- 11/2002.** Vello Riimar. Estlands frihetskrig 1918–1920. 32 lk.
- 12/2003.** Wladimir Kokko. Finska språket i Ryssland. Historia och framtidsutsikter. 20 lk.
- 13/2003.** Jaan Õispuu. Karelia and the Karelians. 50 lk.
- 14/2003.** Virve Raag. Ingerna och deras språk. 22 lk.
- 15/2003.** Raimo Raag. Setuerna i utkanten av öst och väst. 32 lk.
- Reden und Vorträge auf der Festveranstaltung am 14. Dezember 2001 aus Anlass des 100. Geburtstages von **Prof. Dr. Paul Johansen**. (23.12.1901–19.04.1965.) Hamburg, 2002. 56 lk. (Institut für Finnougristik/Uralistik der Universität Hamburg.)
- Reimann, Nele. **Võromaa kodolugu**. Koolilatsilõ ja suurilõ luudusõst, aoluust ja teedäq inemiisist. Võro Instituut, 2004. 327 lk.
- Saari, Henn. **Keelehääling**. Eesti Raadio „Keeleminutid” 1975–1999. Tln: Eesti Keele Sihtasutus, 2004. 956 lk. (Eesti Keele Instituut.)
- Suomalais-ugrilaisen Seuran Toimituksia.** Helsinki.
- 245.** Ilse Lehiste jt. Erzya prosody. 2003. 137 lk.
- 246.** Dennis Estill. Diachronic change in Erzya word stress. 2004. 249 lk.
- Suomi.** Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 188.** Päivi Rintala. Iha köyhän laihakin. Tutkimus itämerensuomen *iha*-kantaista sanoista. 2003. 354 lk.
- 189.** Petri Lauerma. Larin Parasken epiikan kielellisestä variaatiosta. 2004. 100 lk.
- Tallinna Pedagoogikaülikooli eesti filoloogia osakonna toimetised.**
Tln: TPÜ kirjastus.
- 1.** Eesti keel: võõrkeelest teiseks keeleks. Koostanud Mart Rannut. Toimetanud Mart Rannut, Marju Kõivupuu, Tiit Päeva. 2004. 184 lk.
- 3.** Toimiv keel. II. Tõid rakenduslingvistika alalt. Koostaja Helle Metslang. Toimetanud Maria-Maren Sepper, Jane Lepasaar. 2004. 388 lk.
- 4.** Eesti kirjakeele kasutusvaldkondade seisundi uuringud. Toimetaja Maire Raadik. 2003. 238 lk.

5. Taimi Rosenberg. Hargla noomeni muutmine. 2004. 122 lk.
Tanning, Salme. **Karksi murrak**. Toimetanud Karl Pajusalu. Tln: Eesti Keele Sihtasutus, 2004. 197 lk. (Eesti Keele Instituut.)
- Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised**. Trt.
23. Tekstid ja taustad. Artikleid tekstianalüüsisist. Toimetaja Reet Kasik. 2002. 172 lk.
24. Vana kirjakeel ühendab. Artiklikogumik. 2003. 270 lk.
- Teaduse uued suunad**. 23.10.2003. Materjaliteadus. Tln, 2004. 37 lk. (Eesti Teaduste Akadeemia. Seminari materjalid.)
- The Finno-ugric World**. Editor-in-Chief: György Nanovfszky. Budapest: Teleki László Foundation, 2004. 549 lk + The Flags, Coats of Arms, Folk Costumes and Photos from the Finno-ugric World. 28 lk.
- Tietolipas**. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
199. Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat. Taiva Kaivola – Hannele Rikkinen. 2003. 307 lk.
201. Ruomalaista arkea ja juhlaa. Toimittaneet Marja-Leena Hänninen ja Maijastina Kahlos. 2004. 415 lk.
202. Suulla ja kielellä. Tutkintoja ruuasta. Toimittaneet Maarit Knuuttila, Jyrki Pöystä ja Tuija Saarinen. 2004. 278 lk.
203. Paholainen, noituus ja magia – kristinuskon kääntöpuoli. Pahuuden kuvasto vanhassa maailmassa. 2004. 338 lk.
204. Pohjois-Amerikan intiaaniuskonnot. Kirjoituksia perinteistä, muutoksesta ja jatkuvuudesta. Toimittanut Riku Hämäläinen. 2004. 383 lk.
205. Uskonnon paikka. Toimittaneet Outi Fingerroos, Minna Opas, Teemu Taira. 2004. 419 lk.
- Uma sulõga umah keeleh**. Meremäe, Obinitsa ja Petseri eesti kooli lastõ setokiilne umalooming ja üleskirotusõ'. Meremäe Raamatukogu Sõprade Seltsing. Meremäe Põhikuul. 2004. 118 lk.
- Uurali keelte sõnastik**. Eesti, līvõkēļ, võro, vad'd'a, i•ora, suomi, karjala, vepsä, sámegeella, эрзянь, мокшень, олык мари, курык мари, коми, удмурт, ханты, мвньси, magyar, ненция. Toimetaja Eva Saar. Tln: MTÜ Fenno-Ugria Asutuse Soome-Ugri rahvaste Infokeskus, 2004. 139 lk.
- Viivi Maanso** tööde bibliograafia. Koostanud Marga Lvova. Toimetanud ja registri koostanud Krista Kerge. TPÜ, kirjastus Koolibri, 2004. 40 lk.

- Väinämöisen paluu.** Lähialueantologia. 2. painos. Tln: Argo kirjastus, 2004. 98 lk.
- Äitsnemise aigu.** Hendrik Adamsoni murdeluulevõistlus. 1994–2002. Tarvastun: Eesti Keele Sihtasutus, 79 lk.
- Вильде, Эдуард. **В гостях у крымских эстонцев.** Путевые заметки. 2004. 76 lk. (Приложение к газете Krimmi Eestlased (Крымские эстонцы).)
- Материалы** пятой республиканской научной конференции молодых лингвистов 27–30 мая 1986 г. Цахкадзор. Ереван: Изд-во АН Арм ССР, 1986. 203 lk. /Armeenia ja vene keeles./

HELJU KAAL

